

Identifiering av hinder avseende stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta och förslag på vägar framåt

Mona Hedhman
Fredrik Lovén
Karin Sundström
Josefin A Åkerström

BRANDFORSK
2023:2

Referensgrupp

Jens Hjort, Brandskyddsföreningen, sprinklergruppen
Markus Runefors, brandforskare LTH
Ingela Höök, Folksam
Petra Willquist, försäkringsbolaget Göta Lejon
Gunilla Carlsson, Lunds universitet, forskare (leg. Arbetsterapeut)
Kjell Fallqvist, Brandkonsulten AB, senior brandingenjör
Magnus Arvidsson, RISE, forskare dimsprinklersystem
Andreas Forsberg, MSB, stärkt brandskydd m.m.
Daniel Edwartz, Räddningstjänsten Enköping-Håbo
Leif Jonsson, Södertörns brandförsvärsförbund
Jenny Dahl, Räddningstjänsten Östra Götaland
Britt- Marie Andersson, Räddningstjänsten Syd
Guitta Atallah Hajj, Räddningstjänsten Väst
Erik Smedberg, LTH, forskare utrymning rörelsehindrade
Johan Karlelid, Räddningstjänsten Älmhult
Isabella Piva Hultström, Kungsörs kommun, Områdeschef äldreomsorg
Mats Forsberg, Räddningstjänsten Mälardalen
Thomas Reichert, Brandskyddsföreningen Västmanland
Louise Mattus Streiby, Borås Stad, kommunjurist
Tobias Carlgren, Skövde kommun, kommunjurist
Marie Caldenby, Räddningstjänsten Storgöteborg, förbundsjurist
Marcus Örnroth, Balder
Helena Henningson, Sveriges kommuner och regioner
Mattias Delin, Brandforsk

Rapporten utgör redovisning av det genomförda forskningsprojektet.
Forskargruppen ansvarar för syfte, metod och slutsats.

**”Identifiering av hinder avseende stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta
och förslag på vägar framåt”**

Denna rapport uppdaterades 2023-09-18

BRANDFORSK
2023:2

Förord

Projektet har genomförts i samverkan mellan Räddsam VG (samverkan mellan räddningstjänsterna i Västra Götaland) och Centrum för forskning och samhällsrisker vid Karlstad universitet. Projektet har delvis finansierats av Insamlingsstiftelsen Brandforsk som arbetar för att minska de negativa konsekvenserna av bränder i samhället genom kunskapsutveckling och kunskapsspridning finansierat via sina stödorganisationer.

Projektgruppen inom Räddsam VG utgörs av Fredrik Lovén (Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund) brandingenjör, Karin Sundström (Räddningstjänsten Skaraborg) brandinspektör, Mona Hedhman (Räddningstjänsten Mitt Bohuslän) brandinspektör och Josefin Åkerström (Räddningstjänsten Storgöteborg) samordnare för särskilt riskutsatta. Johanna Gustavsson, forskare, Karlstad Universitet har granskat och varit metodstöd.

Till projektet har en referensgrupp bestående av personer med spetskompetenser inom området kopplats. Två träffar har genomförts med referensgruppen som bland annat har granskat och gett återkoppling på projektets problemformuleringar, granskat slutrapporten samt varit med och gett förslag på lämpliga åtgärder kopplat till projektets resultat. Referensgruppen består av följande:

- Jens Hjort, Brandskyddsföreningen, sprinklergruppen.
- Markus Runefors, brandforskare LTH
- Ingela Höök, Folksam
- Petra Willquist, försäkringsbolaget Göta Lejon
- Gunilla Carlsson, Lunds universitet, forskare (leg. Arbetsterapeut)
- Kjell Fallqvist, Brandkonsulten AB, senior brandingenjör
- Magnus Arvidsson, RISE, forskare dmsprinklersystem
- Andreas Forsberg, MSB. stärkt brandskydd m.m.
- Daniel Edwartz, Räddningstjänsten Enköping-Håbo
- Leif Jonsson, Södertörns brandförsvarsförbund
- Jenny Dahl, Räddningstjänsten Östra Götaland
- Britt-Marie Andersson, Räddningstjänsten Syd
- Guitta Atallah Hajj, Räddningstjänsten Väst
- Erik Smedberg, LTH, forskare utrymning rörelsehindrade
- Johan Karlelid, Räddningstjänsten Älmhult
- Isabella Piva Hultström, Kungsörs kommun, Områdeschef äldreomsorg
- Mats Forsberg, Räddningstjänsten Mälardalen
- Thomas Reichert, Brandskyddsföreningen Västmanland
- Louise Mattus Streiby, Borås Stad, kommunjurist
- Tobias Carlgren, Skövde kommun, kommunjurist
- Marie Caldenby, Räddningstjänsten Storgöteborg, förbundsjurist
- Marcus Örnroth, Balder
- Helena Henningson, Sveriges kommuner och regioner
- Mattias Delin, Brandforsk

Förkortningar

AFS – Arbetsmiljöverkets författningssamling

BBR – Boverkets byggregler

HSL – Hälso- och sjukvårdslagen

HVB – Hem för vård eller boende

IVO – Inspektionen för vård och omsorg

LOU – Lagen om offentlig upphandling

LSO – Lagen om skydd mot olyckor

LSS – Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

MSB – Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

SKR – Sveriges kommuner och regioner

SoF – Socialtjänstförordningen

SoL – Socialtjänstlagen

Vk – Verksamhetsklass

MTO – Samspelet mellan människa, teknik och organisation

Definitioner

Riskutsatt person – alla som har svårt att uppmärksamma en brand, agera och att utrymma sin bostad är riskutsatta vid en bostadsbrand.

Särskilt riskutsatt person - alla som har svårt att uppmärksamma en brand, agera och att utrymma sin bostad och har ett levnadssätt som medför ökad brandrisk.

Riskbeteende - levnadssätt som medför ökad brandrisk i den egna bostaden. Exempelvis storrökare i kombination med missbruk eller funktionsnedsättning.

Riskinventering – kartläggning av risker och riskbeteenden hos individen i den egna bostaden och förslag på riskreducerande åtgärder.

Ordinärt boende – det egna privata boendet. Ej gruppboende eller särskilt boende.

Funktionsnedsättning - funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.

Individanpassat brandskydd – När brandskyddet anpassas efter varje enskild individs förmåga och förutsättningar så att personen får en tryggare bostadssituation i händelse av brand. MSB har numera ändrat nomenklaturen till "stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta" (termen "individanpassat brandskydd" förekommer dock på vissa ställen i aktuell studie där information har hämtats från andra rapporter, exempelvis vägledningen "Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer")

Sammanfattning

Sverige har en nollvision för brand – ingen ska behöva omkomma eller skadas allvarligt på grund av brand. Likväl dör årligen hundratalet personer i brand (flertalet i bostad) och ca fem gånger så många skadas allvarligt. Med dagens lagstiftning är målet svårt att nå.

Samhällets inriktning är att äldre personer och personer med vissa funktionsnedsättningar ska ha möjlighet att bo kvar i sin bostad så länge som möjligt och få individuellt anpassat stöd i form av vård, hjälpmedel och anpassning av bostaden. Prognosen visar att till år 2030 förväntas antalet personer över 80 år stiga från 534 000 till 806 000 personer. Behovet av vårdinsatser i ordinärt boende kommer då sannolikt öka.

Rapporten visar att SoL, LSS och HSL inte har fokus på individens skyddsnivå vid brand vid stödinsatser i ordinärt boende. Bostäder är enligt nutida och historiska byggregler utformade med förutsättningen att boende själva kan utrymma vid brand och vid fönsterutrymning aktivt kunna medverka och klättra på räddningstjänstens stegutrustning. Byggreglernas krav på självständig utrymning från bostäder och rätten enligt SoL till stödinsatser som möjliggör kvarboende, trots funktionsnedsättning och svårigheter vid utrymning, riskerar att skapa farliga situationer då konsekvenserna av regelverken är motsägelsefulla. Jordabalkens besittningsskydd är också stark och förhindrar uppsägning av hyresrätt på grund av exempelvis att individen får försämrad förmåga att utrymma på egen hand.

Rapporten visar också att vid stödinsatser via LSS ställs inga krav på ett utökat brandskydd och detsamma gäller vid avancerad vård i hemmet via HSL. Även detta riskerar sammantaget att skapa farliga situationer, men nationell statistik saknas avseende hur många omkomna vid brand som haft stödinsatser av samhället. Utifrån olycksutredningar inom projektgruppens räddningstjänster misstänks det dock vara en hög andel omkomna vid brand som haft olika typer av stödinsatser från samhället.

I föreliggande rapport har det bland annat utretts om tillsyn är ett effektivt verktyg för att säkerställa ett skäligt brandskydd i bostäder med stödinsatser. Räddningstjänst, MSB och IVO gör bedömningen att det inte är effektivt. Rättsfall saknas för brandskyddsåtgärder kopplat till SoL, LSS och HSL.

Vidare utreds effekten/nyttan av det statliga bidraget från Boverket som varje år betalar ut stöd till nya seniorbostäder/trygghetsbostäder. Boverket anser att spisvakter och boendesprinkler inte är samhällsekonomiskt lönsamt för dessa bostäder och denna bedömning får kritik från MSB. Aktuella bostäder byggs som helt vanliga bostäder utan något krav på förhöjd brandskyddsnivå. Vilket kan ifrågasättas med vetskap om att med högre ålder, kommer ofta fysiska eller kognitiva begränsningar med tiden. Farliga situationer kan uppstå i samband med brand när man inte kan uppfatta, agera eller utrymma själv.

Undantag gällande arbete i den enskildes hem (i AFS avseende arbetsplatsens utformning) lyfts i rapporten, detta då arbetsgivaren inte har rådighet över arbetslokalen. Paragraferna gällande brandskydd gäller då inte men samtidigt har arbetsgivaren ett arbetsmiljöansvar för sin personal, detta bedöms både motsägelsefullt och svårtolkat. Rättsfall saknas avseende brandskyddsnivån vid arbete i ordinärt boende.

Bestämmelserna om sekretess innebär att samverkan med andra myndigheter kan upplevas svårt då uppgifter om hälsotillstånd m.m. inte får delas utan samtycke. Det finns dock fungerande lösningar.

Biståndsbedömning/behovsprövning genomförs i dagsläget när en ny kund/brukare beviljas åtgärder av kommunen men den innehåller sällan brandförebyggande och brandskadereducerande åtgärder. Utgångspunkten är ofta att brukaren ska få en fungerande vardag och hjälpmedlen är baserade på samma grund. Brandsäkerhetsperspektivet är ingen giltig anledning till att få insatser/bistånd eller hjälpmedel beviljade.

Det finns inga krav på släckredskap i bostäder, varken i förordningar, föreskrifter eller allmänna råd. Endast via rekommendationer uppmanas allmänheten att utrusta sin bostad med handbrandsläckare.

Ett lyckat utfall av fungerande brandvarnare i en bostad bygger på att den boende själv kan uppfatta signalen och agera/utrymma. Brandvarnare utgör en fast installation och är krav sedan år 1999 vid nybyggnad och ombyggnad av bostäder i verksamhetsklass 3A. Det finns även ett allmänt råd där brandvarnare rekommenderas i samtliga bostäder oavsett när bostaden uppfördes, vilket styrks av rättsfall på Kammarrättsnivå kopplat till skälighetsbegreppet i LSO 2:2. Dock krävs det relativt hög juridisk förståelse hos den enskilde för att förstå kravnivån, någon tydligt specifik lag eller föreskrift med "ska" krav finns inte angående förekomst av brandvarnare. Till skillnad från Norges föreskrift för brandförebyggande arbete där "ska kraven" tydligt framgår.

Portabel sprinkler bedöms vara samhällsekonomiskt lönsamt att installera hos särskilt riskutsatta personer inom ordinärt boende. Men det saknas en teknisk standard/vägledning som definierar vad systemet är för något. Utan någon teknisk standard/vägledning bedöms det vara svårt att säkerställa skälig kvalitet och handla upp produkten enligt LOU. En annan svårighet är att den portabla sprinklern i dag inte ingår i bostadsanpassningsbidraget.

En jämförelse har gjorts med Norge som ses som ett föregångsland där flertalet svenska hinder har hanterats effektivt. I dag dör ca hälften så många i bränder i Norge jämfört med Sverige (per capita). Norges arbete började år 2012 med den statliga utredningen Trygg hjemme, där ett helhetsgrepp togs om dödsbrandsproblematiken.

Sverige bör gå i Norges fotspår och starta en offentlig utredning där ett helhetsgrepp tas kring tydliggörande av ansvar, sekretess, resursfördelning m.m. så att det nationella brandskyddsmålet på riktigt kan genomsyra lagstiftningen.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Förkortningar.....	3
Definitioner	3
Sammanfattning.....	4
Innehållsförteckning.....	6
Bakgrund	8
Syfte.....	9
Avgränsningar.....	9
Metodbeskrivning	9
Intervjuer.....	12
Resultat.....	13
Juridik	14
Socialtjänstlagen (SoL).....	16
Lagen om skydd mot olyckor (LSO)	18
Inspektionen för vård och omsorg (IVO)	21
Sekretess	21
Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	22
Hälsa- och sjukvårdslagen (HSL).....	22
Jordabalken	22
Plan- och bygglagen (PBL)	23
Prioriteringsordningen	25
Lag om bostadsanpassningsbidrag.....	25
Förslag i Riksdagen på offentlig utredning	26
Sammanfattning juridik.....	27
Ekonomi.....	29
Statligt stöd till äldreboende – utan anpassat brandskydd.....	31
Kostnadsnyttoanalys för brandlarm kopplat till trygghetslarmet.....	32
Offentlig upphandling i korthet.....	32
Biståndsbedömning, bostadsanpassning och hjälpmedel	32
Förskrivning av hjälpmedel	33
Demografisk utveckling och samhällets resurser.....	34
Bostadsbidrag och bostadstillägg.....	34
Sammanfattning ekonomi.....	36

Arbetsmiljö	38
Lagstöd för arbetstagarens säkerhet vid brand	40
Dålig arbetsmiljö när brandskydd saknas.....	41
Stora skillnader i arbetsmiljön beroende på verksamhetsklass.....	42
Sammanfattning arbetsmiljö.....	43
Teknik	44
Dimensionerande brandscenario för bostäder	44
Brandvarnare.....	45
Vidarekopplat larm och hjälp utifrån	46
Spisvakt.....	48
Automatiskt släcksystem.....	48
Sammanfattning teknik	51
Norges arbete med stärkt brandskydd.....	53
Framgångsfaktorer	55
Slutsatser	56
Åtgärdsförslag	62
Fastighetsägare	62
Enskilda riskutsatta.....	62
Förändringar på kommunnivå.....	62
Förändringar på nationell nivå	63
Utveckling av tekniska produkter.....	63
Förslag på fortsatta studier/utredningar	64
Referenser	65

Bakgrund

För de som skadas allvarligt eller avlider i en bostadsbrand finns det för en majoritet faktorer som gör att deras kapacitet att hantera situationen är nedsatt. Av någon anledning har personen nedsatt förmåga att upptäcka, hantera och/eller utrymma vid brand. När dödfall i bostadsbrand organiseras i mönster så framträder följande typhändelser: *brand i kläder* (13 % av dödsbränderna), *brand i möbler* (28 %), *tekniska fel* (15 %), *brand i matlagingsutrustning* (6 %), *anlagda bränder* (8 %) och *okänd orsak* (31 %)¹. Av de som avlider i en bostadsbrand är 53 % över 65 år och i kategorin *brand i kläder* är 94 % äldre. Orsaker till den nedsatta kapaciteten att hantera situationen varierar, det kan exempelvis handla om faktorer kopplat till ålder, missbruk, fysisk, kognitiv/psykisk nedsättning, eller en kombination av riskfaktorer². Det innebär att om antalet som avlider i bostadsbrand ska minska behöver åtgärder riktas specifikt mot dessa individer, vilka ofta inte är skyddade av traditionella brandskyddsåtgärder.

Genom att studera dödsbränder vet vi att sprinklersystem har potentialen att minska dödsbränder för personer med nedsatt kapacitet med ca 60-70 % beroende på typ och vart de placeras³. Även e-cigarett och flamresistenta textilier kan ha god effekt hos rökare med riskbeteende. Trots det är det många gånger svårt att implementera ett stärkt brandskydd för riskpersoner i den kommunala kontexten. Hinder för att implementera rutiner och åtgärder i kommunerna som identifierats är exempelvis samordningsutmaningar samt oklarheter kring vem som är ansvarig för att få stärkt brandskydd på plats⁴. Brandskyddsarbete involverar flera delar av den kommunala organisationen vilket komplicerar införande av rutiner och åtgärder.

Trots kunskap om riskfaktorer för att skadas allvarligt eller avlida i en bostadsbrand samt vilka åtgärder som är effektiva för att stärka brandskydd för särskilt riskutsatta så brister brandskyddet ofta för personer som bor i ordinärt boende (Vk3A enligt Boverkets byggregler) med insatser från kommunen och/eller bostadsanpassningar.

Det saknas en tydlig implementeringsstrategi för stärkt brandskydd, i syfte att nå det nationella brandskyddsmålet⁵ om färre skadade och färre omkomna i bränder (max. 60 omkomna i bränder år 2030), samt det ännu mer långsiktiga målet att ingen ska behöva skadas eller omkomma till följd av brand.

¹ Anders Jonsson, Marcus Runefors, Johanna Gustavsson, Finn Nilson, Residential fire fatality typologies in Sweden: Results after 20 years of high-quality data, *Journal of Safety Research*, Volume 82, 2022, Sida 68-84, ISSN 0022-4375.

² Gustavsson, J., Carlsson, G., McNamee, M.S. (2023). Targeted Interventions Towards Risk Groups. In: Runefors, M., Andersson, R., Delin, M., Gell, T. (eds) Residential Fire Safety. The Society of Fire Protection Engineers Series. Springer, Cham.

³ Marcus Runefors, Nils Johansson, Patrick van Hees, The effectiveness of specific fire prevention measures for different population groups, *Fire Safety Journal*, Volume 91, 2017, Pages 1044-1050, ISSN 0379-7112.

⁴ Gustavsson, J., Carlsson, G. & McNamee, M.S. Barriers and Facilitators for Implementation of Individualized Fire Safety (IFS) in Sweden. *Fire Technol* 57, 2707–2736 (2021).

⁵ Inriktning av nationell strategi för stärkt brandskydd genom stöd till enskilda Publ nr: MSB 1687 – mars 2021 ISBN: 978-91-7927-099-5

Syfte

I den här studien görs en fördjupad undersökning av vilka hinder som finns för implementering av stärkt brandskydd i kommuner samt vad som saknas för att särskilt riskutsatta ska få en tryggare vardag. Genom att identifiera hinder för implementering vill vi belysa den aktuella situationen.

Avgränsningar

Studien fokuserar på gruppen äldre särskilt riskutsatta personer i ordinärt boende. Projektgruppen är medvetna om att det finns andra särskilt riskutsatta grupper i samhället. Vissa av dem nämns men fokus i denna rapport är på äldre personer.

Metodbeskrivning

Baserat på tidigare forskning, utredningar samt erfarenheter av praktiskt arbete har fyra arbetsområden identifierats: arbetsmiljö, ekonomi, juridik och teknik. Dessa används för att strukturera arbetet och beskriva problematiken. I mars 2022 genomfördes ett första referensgruppsmöte där de olika arbetsområdenas frågeställningar diskuterades. De frågor som hanterades presenteras nedan för respektive område.

Juridik

- Har en kommun rättslig möjlighet att vägra bevilja biståndsinsatser innan brandskyddsåtgärder är på plats i bostaden?
- Finns det rättsfall gällande brandskydd i ordinärt boende i Sverige?
- Kan IVO göra tillsyn i bostäder för att öka säkerheten för individer som beviljats stöd?
- Hur görs prioriteringar på ett rättssäkert sätt, när det t ex gäller vem som ska få sprinkler?
- Vad reglerar vilka hjälpmedel man kan få?
- Utöver spisvakt, kan fler brandskyddsåtgärder beviljas enligt lagen om bostadsanpassning?
- Finns det något som styr vad en riskinventering ska innehålla och hur den ska gå till?
- Vem är ansvarig för att arbetet bedrivs, vem är ansvarig för de åtgärder som behöver sättas in och vem ansvarar för kostnaderna?

Ekonomi

- Brandskyddsmålet är nationellt. Finns kostnadstäckningen för det och är det finansierat genom statliga bidrag till kommunerna?
- Kan vi arbeta fram en teknisk standard som går att hänvisa till i offentliga upphandlingar?
- Vem bekostar åtgärderna för det stärkta brandskyddet efter genomförd riskinventering?

Arbetsmiljö

- Vilken uppgift har personalen vid brand?
- Vilka krav kan ställas på brandskyddet i bostaden för att möjliggöra arbetsuppgiften?
- Vilken utbildning har personalen?
- Hur säkerställer man personalens skydd?

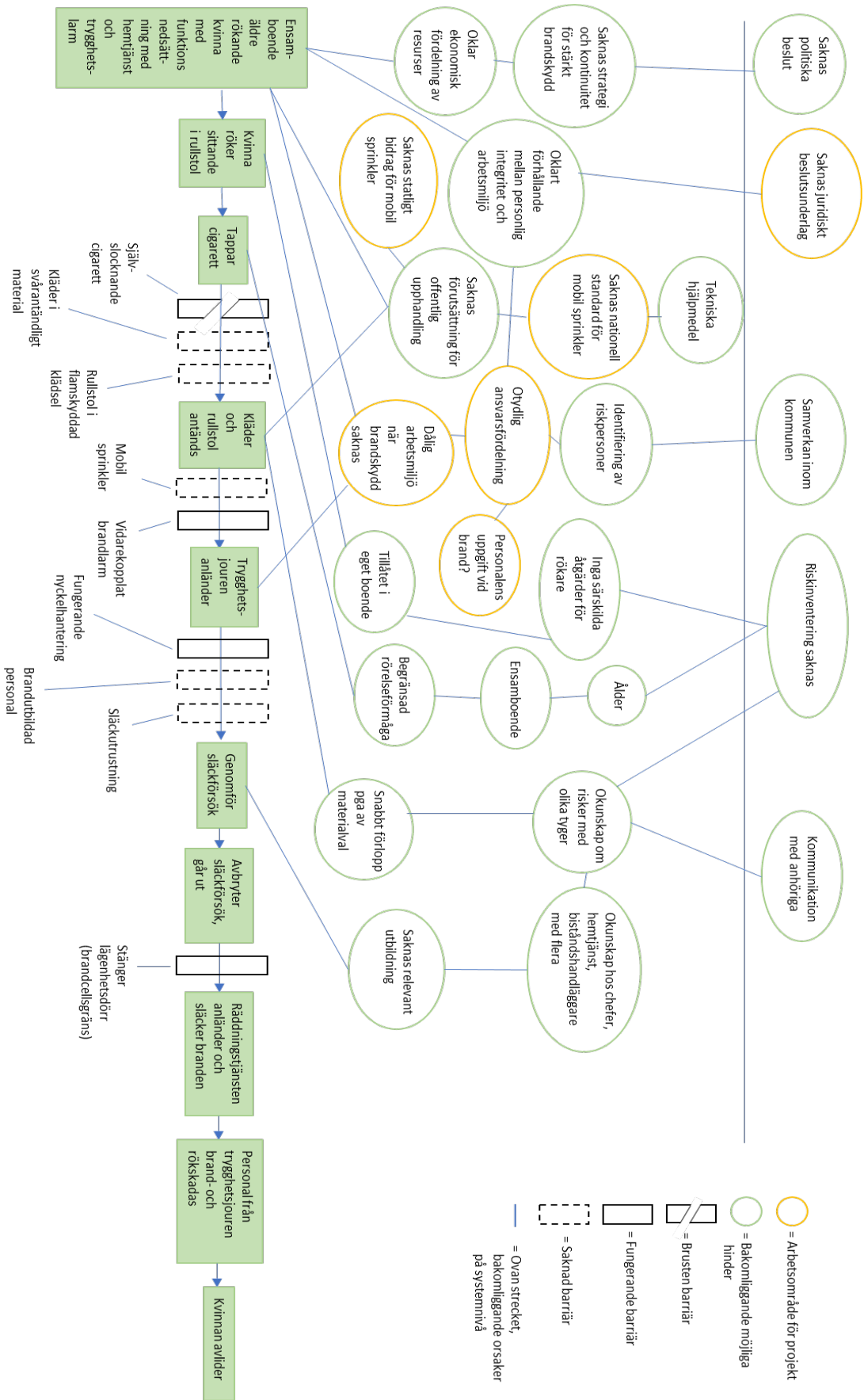
Teknik

- Dimensionerande brandscenario vid dödsbränder i bostäder? Vilka bränder bör tekniska hjälpmedel kunna klara av?
- Värdering av teknisk brandskyddsutrustning
- Teknisk standard saknas för mobilt släcksystem. Hur påverkar detta situationen?
- Vilka utmaningar finns vid implementering av brandtekniska installationer?
- Potential i ny verksamhetsklass – särskilt riskutsatta personer i ordinärt boende. Vilka åtgärder krävs för ett skäligt brandskydd?

Dessa frågeställningar användes i det fortsatta arbetet.

Datainsamling i projektet har skett via studier av dokument samt med hjälp av intervjuer. För att strukturera upp arbetet har projektgruppen genomfört fiktiva händelseutredningar baserade på vanligt förekommande scenarier för dödsbränder som drabbat sårbara personer. Arbetet inleddes med att rita upp en händelseutredning MTO-karta med utgångspunkt i en dödsbrand som skedde i Västra Götaland. Tre ytterligare händelseutredningar genomfördes sedan med fokus på arbetsmiljö, ekonomi och juridik. Ingen händelseutredning genomfördes specifikt inom teknikområdet, då tekniken inkluderas i övriga utredningar. Händelseutredningarna är baserade på scenarion utifrån statistik från de vanligaste omständigheterna och brandorsakerna vid dödsbränder. Modellen är en schematisk bild för att tydliggöra de bakomliggande hindren och fungerande, saknade och brustna barriärer.

Under arbetets gång har Norge identifierats som ett föregångsland gällande ett effektivt arbete med brandskydd för särskilt riskutsatta, vilket beskrivs inom ett separat avsnitt.

Figur 1 Händelseutredning (MTO-karta) som påvisar de fyra olika arbetsområdena

Hindren har sedan analyserats och delats in i kategorierna nedan:

- hinder som det finns lösningar på
- hinder som är svårare att komma förbi med den lagstiftning och regelverk som finns i dag
- hinder som kan upplevas som hinder men egentligen inte är det.

Hinder som är svåra att komma förbi med dagens lagstiftning presenteras i slutet av varje kapitel.

Vid ett uppföljande referensgruppsmöte i september 2022 stämde arbetet av med referensgruppen och behov identifierades av exempelvis några kompletterande intervjuer. Värdefull granskning av arbetet mottogs både muntligt och skriftligt från många i referensgruppen.

Intervjuer

Intervju 1. För att projektgruppen skulle få kunskap och insikt om hur bistånd, hjälpmedel och bostadsanpassning är fördelat mellan kommun och region, hur processen ser ut och vad som förskrivs inom de olika områdena intervjuades 2022-02-25 arbetsterapeuten Gunilla Carlsson, Lunds universitet.

Intervju 2. Projektgruppen tog kontakt med en specialist på hjälpmedelsfrågor. Genom intervjun skapades en djupare förståelse för vad som är ett förskrivningsbart hjälpmedel och vilka olika regelverk som styr. Intervju 2022-04-05 med Catarina Oldin Kjellberg, specialist hjälpmedelsfrågor, region VG.

Intervju 3. I det inledande referensgruppsmötet framkom att en deltagare hade kunskap om hur Norge arbetat med stärkt brandskydd. Varpå en intervju genomfördes där det i korta drag beskrevs hur Norge arbetar med stärkt brandskydd och hur arbetet har förändrats och förbättrats genom statlig utredning och lagförändringar. Intervjun ledde gruppen vidare till en direkt kontakt med Norge. Intervju genomförd 2022-04-08 med projektledare och internrevisor Leif Jonsson, Södertörns brandförsvarsförbund.

Intervju 4. För att följa upp mötet med (intervju 3) och den information vi fick av honom kontaktades en person som arbetar inom Norges räddningstjänst. För att kunna svara på projektgruppens frågor bjöd personen med två kollegor som har lång erfarenhet av arbetet med stärkt brandskydd. De gav en historisk tillbakablick, berättade om den nationella utredningen som genomfördes på uppdrag av regeringen och arbetet som följde därefter. Framgångsfaktorer lyftes och skillnader mellan ländernas förutsättningar diskuterades. Intervjun genomfördes 2022-05-02 med Asker og Baerum brann og redning. Patrik Falk, Are Katralen, Hannes Sandbaek.

Intervju 5. Projektgruppen tog kontakt med juristerna från referensgruppen för att få hjälp att reda ut och tolka lagstiftningarna LSO, SoL, LSS, Arbetsplatsens utformning (AFS 2020:1) (AFS) och Jordabalk (1970:994). Exempel på frågeställningar är; om sekretessen är ett hinder när det gäller att samarbeta mellan olika myndigheter kring stärkt brandskydd, om det går att göra tillsyn enligt LSO i enskild bostad och finns det möjlighet att neka bistånd innan brandskyddet är åtgärdat ur ett arbetsmiljöperspektiv. Juristerna belyste även svårigheten i tolkningen gällande brandskydd i LSS och SoL samt att lagstiftningarna löper vid sidan av varandra. Tolkningen följdes sedan upp med Socialstyrelsen i intervju 12. Intervjun genomfördes 2022-04-20 med Marie Caldenby (förbundsjurist Räddningstjänsten Storgöteborg), Tobias Carlgren (stadsjurist i Skövde) samt Louise Mattus Streiby (stadsjurist i Borås).

Intervju 6. Det finns flera olika namn på boendeformer. För att kunna reda ut vilken nivå på brandskydd som krävs för ett boende, är det viktigt att förstå vad som skiljer de olika boendeformerna åt. Projektgruppen kontaktade därför en av SKRs handläggare för Vård och Omsorg 2022-06-28.

Intervju 7. Flertal möten med brandskyddsföreningens sprinklergrupp (Jens Hjort), RISE dimsprinkler (Magnus Arvidson m.fl).

Intervju 8. Intervju med Q-fog (Fredrik Lindberg, VD). 2022-04-29.

Intervju 9. Intervju med brandforskare (Marcus Runefors, LTH). 2022-05-19. Angående hur brandförloppet generellt ser ut vid dödsbränder.

Intervju 10. Jurist från Boverket (Ingrid Birgersson) Angående funktionskraven vid statligt stöd till äldreboende. Mail och telefonkontakt 2022-04-20.

Intervju 11. Projektgruppen tog kontakt med MSB för att reda ut tolkningen av nya tillsynsföreskriften, kravbild mot räddningstjänsternas förebyggande arbete, samverkan mellan MSB och Socialstyrelsen och mellan MSB och Boverket etc. Malin Niklasson, Andreas Forsberg och Per Karlsson deltog i intervjun 2022-09-28.

Intervju 12. Projektgruppen tog kontakt med Socialstyrelsen för att reda ut tolkningen av Socialtjänstlagen och Socialtjänstförordningen och kopplingen till stärkt brandskydd. Erik Wessman deltog i intervjun 2022-10-21 samt 2023-04-12.

Intervju 13. Projektgruppen tog kontakt med Margareta Björkvald, gruppchef förhandling och juridik på hyresgästföreningen, för att ta reda vilka möjligheter fastighetsägaren har att avtala en hyreshöjningen för att täcka kostnaderna med anledning av införandet av ett stärkt brandskydd. Intervjun genomfördes 2023-01-25.

Resultat

Resultatet presenteras i avsnitt som är indelade efter projektets tematiska indelning. Varje tema förtydligas med hjälp av en MTO karta. De visar händelse- och orsakssdiagram över statistiskt vanliga förekommande dödsbränder⁶ där eventuella barriärer och bakomliggande hinder identifieras. I MTO kartan presenteras barriärerna längst ner i händelsekedjan som saknade, brustna, eller fungerande. De bakomliggande hindren, som projektgruppen identifierade, presenteras som bubblor och fördjupas i texten. Vissa bubblor återkommer som rubriker, andra vävs in i texten.

För att visa att typhändelserna inte är avgörande för resultat använder vi oss av olika scenarier under de olika arbetsområdena. Det vi finner gemensamt, oberoende av scenario, är att personen har svårt att uppfatta, agera och utrymma i händelse av brand. Den bakomliggande orsaken till oförmågan att handla kan vara en fysisk eller kognitiv funktionsnedsättning eller missbruk av något slag. Ålder i sig är inte ett kriterie för att klassificeras som särskilt riskutsatt person.

⁶ [brander-i-bostad--sa-ska-farre-skadas-och-do.pdf \(brandskyddsforeningen.se\) hämtat 2023-01-28 kl. 10.25](#)

Juridik

2013 presenterar MSB vägledningen *Brandsäker bostad för alla*⁷. Sedan dess har många kommuner arbetat med stärkt brandskydd enligt denna metod. I arbetet har kommunerna stött på hinder i form av vem som ska ansvara för samordning respektive utförande och vem som ska bära kostnaden för brandskyddet ur ett juridiskt perspektiv.

För många som har beviljade insatser i hemmet är inte en brandvarnare ett tillräckligt brandskydd. Man kan ha svårt att uppfatta brandvarnaren, svårt att agera på branden och svårt att sätta sig själv i säkerhet. Att bo i V3A (ordinärt boende) innebär att man ska kunna agera utifrån ovanstående nämnda punkter.

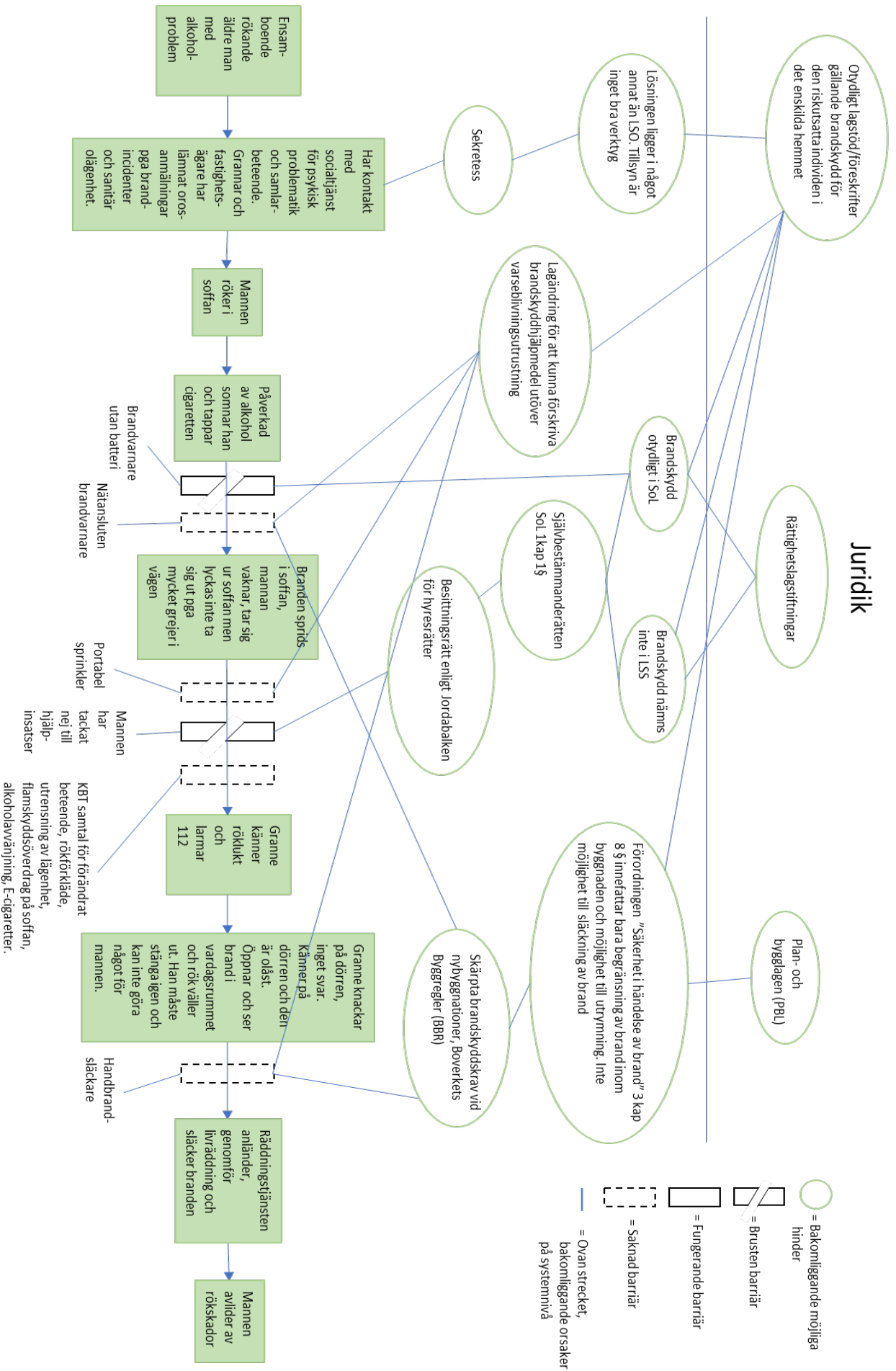
Problem uppstår när den enskilde inte själv har möjlighet att uppfylla kraven och dessutom är i behov av att brandskyddet stärks. I ordinärt boende är ansvarsfrågan för stärkt brandskydd inte tydlig i vare sig LSO, SoL, LSS eller HSL.

Juristerna i referensgruppen (intervju 5) samt Socialstyrelsen (intervju 12) har hjälpt till att klargöra Sveriges lagstöd inom området.

Genom att studera Norge (intervju 4) har projektgruppen sett hur en tydlig lagstiftning styr arbetet och vilka positiva förutsättningar det skapar. Vilket presenteras sist i resultatdelen.

Projektgruppen har försökt identifiera vilka juridiska hinder som finns i Sverige inom de olika lagstiftningarna vilka presenteras i kartan nedan.

⁷ Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

Socialtjänstlagen (SoL)

Det finns inget specifikt i SoL som föreskriver att kommunerna ska eller bör arbeta med brandskyddsfrågor (intervju 12). Men det finns heller inget som hindrar aktivt brandskyddsarbete, så länge inga tvångsåtgärder vidtas. SoL är en ramlag vilket gör att detaljregleringar undviks i så stor utsträckning som möjligt vilket kan vara en förklaring till att brandskyddsområdet inte förtydligas. Vid senaste översynen av lagen om bostadsanpassningsbidrag⁸ så föreslog Boverket i sitt förslag till regeringen att vissa typer av förstärkt brandskydd hos särskilt riskutsatta skulle vara bidragsberättigade. I propositionen⁹ avslår dock regeringen förslaget med budskapet att *behovet av förstärkt brandskydd torde bättre kunna tillgodos genom exempelvis insatser med stöd av Socialtjänstlagen och ökad kunskap om brandskydd för de utpekade riskgrupperna*. Torde är gammalsvenska och en modern synonym är ordet "bör".

Regeringens beslut grundar sig förmodligen i paragraferna nedan då de ger utrymme för att stärka brandskyddet hos den enskilde.

I 4 kap. 1 §, anges:

"Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt".

I SoL finns inga uttalade krav på att man ska arbeta med brandskydd för särskilt riskutsatta men heller inget som säger att man inte ska göra det.

Det är inom ramen för stödet till livsföringen i övrigt som hemtjänst, ledsagning med mera kan beviljas. Insatserna är dock inte specificerade utan det enda som sägs är att den enskilde genom insatsen ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Socialstyrelsen saknar idag föreskriftsrätt kopplat till stödet för livsföringen i övrigt, så något förtydligande av brandskyddsperspektivet är idag inte möjligt på denna myndighetsnivå (intervju nr. 12). Något allmänt råd från Socialstyrelsen avseende brandskyddsperspektivet vid behovsprövning finns heller inte.

Denna rättighetsparagraf i SoL är tänkt att möjliggöra kvarboende. Man har rätt att få den hjälp som behövs för att man ska klara av vardagen. Kommunen har inte rätt att villkora hjälpen som personen behöver. Exempelvis kan inte kommunen ställa krav på ett visst brandskydd innan insatsen beviljas. Personen har också rätt att tacka nej till hjälp som erbjuds av kommunen. Detta kan försvåra införandet av brandskyddshöjande åtgärder hos en person med ökad risk för brand eller hos en individ som har svårt att uppfatta, hantera eller agera vid brand.

I många kommuner beaktas inte den enskildes behov av stöd och anpassning sett till brand-och utrymning vid biståndsbedömning.

⁸ Lagen om Bostadsanpassningsbidrag. SFS 2018:222 med ändringar t.o.m. 2019:983.

⁹ Proposition 2017/18:80 avsnitt 4.2.3 Brandskydd. Sveriges Riksdag.

I 4 kap. 2 a §, anges:

Socialnämnden får utan föregående behovsprövning erbjuda hemtjänst till äldre personer.

Ett sådant erbjudande förutsätter att den äldre personen har informerats om:

1. i vilken utsträckning och på vilket sätt han eller hon kan påverka utförandet av insatserna,
2. på vilket sätt kommunen följer upp insatserna, och
3. rätten att alltid kunna ansöka om bistånd enligt 1 §.

I förenklat beslutsfattande (4 §2a) ska det finnas riktlinjer för vem och vad som avses. Exempelvis om vidarekopplade brandvarnare, städning eller matdistribution är möjligt så ska det anges från vilken ålder man kan ansöka om det. En svårighet kan vara att kommunen kan välja att använda sig av förenklat beslutsfattande men kan också välja att inte erbjuda stödet. En annan svårighet med paragrafen att den enskilde själv behöver veta om sina behov och ansöka själv. Om kommunen inte anser att det önskade biståndet ryms inom 2a§ kan istället 1§ användas.

Men med denna bakgrund så har MSB tillsammans med Socialstyrelsen gett ut en vägledning¹⁰ som fokuserar på vilka möjligheter som finns, om kommuners socialförvaltningar på eget initiativ vill börja arbeta med brandskyddsfrågor för särskilt riskutsatta individer. Några vägledande rättsfall finns inte avseende brandskyddsarbete kopplat till SoL. SoL är en ramlag där få specifika "områden" redovisas. Vilket kan förklara varför inga rättsfall finns samt att det blir otydligt och öppet för tolkningar gällande brandskyddsfrågor.

I ordinärt boende Vk3A ställs inga ytterligare krav på brandskyddet än det som Boverkets byggregler ställer på byggnaden. Däremot när ett företag ansöker, eller en kommun anmäler om att starta ett särskilt boende ska brandskyddet i byggnaden beskrivas. Det innebär att verksamhet som bedrivs enligt Vk5B regleras både enligt BBR och i SoL.

Omvårdnadstjänster som hemtjänst, personlig assistans med flera som bedrivs i den enskildes bostad berörs inte av ansöknings- och anmälningsplikten till IVO. Däremot har alla rätt till ett tryggt och säkert boende enligt nedan beskrivna paragrafer, hämtade från SoL, och kan utgöra ett stöd för att arbeta med stärkt brandskydd.

5 kap. 4 § Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund). Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

5 kap. 7 § Socialnämnden skall verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Socialnämnden skall medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd.

Lagen reglerar all social verksamhet i kommunerna. Det kan gälla stöd till barn och unga, äldre, missbrukare och människor med funktionsnedsättning.

SoL reglerar inte rättigheter för den enskilda individen utan beskriver vilka skyldigheter kommunerna har.

¹⁰ Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område och därmed varierar både utbudet i insatser och antalet vårdplatser på särskilda boenden. Även regionernas utbud varierar. En och samma produkt, exempelvis ett rökförkläde, kan dessutom vara en konsumentprodukt (individens bekostar produkten själv), ett hjälpmedel från regionen eller en insats genom kommunens biståndsbidrag.

Nationell statistik saknas över hur stor andel av de som omkommer i bränder som haft olika former av stödsinsatser enligt SoL. Dock påvisar olycksutredningar inom projektgruppens räddningstjänster att andelen misstänks vara relativt hög.

Lagen om skydd mot olyckor (LSO)

Räddningstjänsten har enligt LSO vid tillsyn rätt till tillträde till samtliga byggnader och verksamheter i samhället, undantaget utländska beskickningar. Detta innebär att enskilda bostäder även teoretiskt kan ingå i räddningstjänstens tillsynsarbete. Sommaren år 2022 började en ny föreskrift¹¹ från MSB att gälla som styr planering och genomförande av räddningstjänsternas tillsynsarbete, med syfte att likrikta tillsynsprocessen. I föreskriften specificeras exempelvis förskolor, äldreboenden, större hotell, HVB-hem m.fl. som obligatoriska tillsynsobjekt men enskilda bostäder för ordinärt boende finns inte med i föreskriften, tvärtom så tydliggörs det att vårdverksamhet i vanliga bostäder inte omfattas. Även föreskriftens konsekvensutredning¹² är tydlig med att enskilda bostäder där personer bor med exempelvis beviljad hemtjänst inte behöver ingå i räddningstjänstens tillsynsarbete. Varje enskild räddningstjänst ska också utifrån lokal riskbild och lokalkännedom själva identifiera objekt till sin tillsynsplanering, utöver objekten från föreskriftens bilaga 1.

Det finns rättsfall¹³ som stöder en förhöjd brandskyddsnivå (boendesprinkler m.m.) vid tillsyn av senior- och trygghetsbostäder förutsatt en förtätning av personer med behovsprövning som själva inte kan utrymma. Fokus i Länsstyrelsens juridiska prövning har legat på personernas möjlighet att själva utrymma vid brand samt att många av de boende hade en behovsprövning, om sedan boendeformen kallas för seniorboende, trygghetsboende etc. har bedömts som icke-relevant. Den vanligaste behovsprövningen i aktuellt fall var beviljad hemtjänst.

Ett hinder som identifierats och diskuterats hos aktuella räddningstjänster i Västra Götaland är vilken part som ett eventuellt föreläggande (avseende bristfälligt brandskydd i ordinärt boende) ska riktas mot. Därför är tillsyn enligt LSO inget bra verktyg i ordinärt boende. Det är även svårt att avgöra vad som är skäligt brandskydd i Vk3A när den boende inte kan uppfatta, agera eller utrymma själv.

Om räddningstjänsten genomför en LSO-tillsyn mot ett Vk3A boende (med en person som har beviljad hemtjänst och inte bedöms kunna utrymma själv) i ett flerbostadshus som är en hyresrätt och det exempelvis bedöms skäligt med ett släcksystem eller annan byggnadsteknisk/installationsteknisk åtgärd. Mot vem ska föreläggandet riktas? Kanske mot fastighetsägaren, men kan fastighetsägaren hjälpa att en hyresgäst på ålderns höst blivit funktionsnedsatt och fått beviljad hemtjänst? Det är trots allt fortfarande ett Vk3A boende där samhället via byggreglerna ställer krav på självständig utrymning,

¹¹ Föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. MSBFS 2021:8. MSB

¹² Konsekvensutredning avseende Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor. Dnr. 2020-11591. Daterad 2021-10-29

¹³ Seniorboendet Blombacka, sid. 43. I skälig omfattning : ett urval av överklagade tillsynsärenden om brandskydd. MSB781–april2015. MSB

ofta via räddningstjänstens stegutrustning. Om den särskilt riskutsatta i stället äger bostaden själv blir problematiken den samma men hyresgäst och fastighetsägare är samma juridiska person.

Förelägga mot hemtjänsten? Det är ju på grund av stödinsatserna som personen har möjlighet att bo kvar istället för att flytta till mer anpassat boende Vk5B enligt BBR. Förelägga mot den enskilde? Den enskilde saknar dock rådighet (beroende på ägandeform) att vidta nödvändiga åtgärder avseende anpassning av utrymningsvägar, släcksystem m.m. Här saknas nationellt stöd och vägledning. Ytterligare en svår fråga är VAD som ska föreläggas om? Flertal rättsfall¹⁴ ¹⁵ finns (Förvaltningsrättsnivå) där räddningstjänsten förelagt om utvändig trappa som alternativ utrymningsväg till bostäder i Vk3A där personer med behovsprövning bor som själva inte kan utrymma. Men vem ska använda trappan? Den boende har ingen möjlighet att utrymma via trappan och räddningstjänstens rökdykare har ju redan det ordinarie trapphuset som insatsväg vid räddningsinsats. Att förelägga om fast släcksystem för enskilda bostäder bör betraktas som oskäligt kostnadsdrivande och så kallade portabla släcksystem saknas det teknisk standard för (återkommer under avsnittet Teknik).

För att möta framtidens utmaningar, med en åldrande befolkning som bor kvar hemma i ordinärt boende i allt större utsträckning, föreslog regeringen i en proposition¹⁶ till riksdagen 11/6 2020 lagändringar i lagen om skydd mot olyckor. Riksdagen antog regeringens förslag, som därmed trädde i kraft 1 januari 2021.

Nedan följer en sammanfattning av förslaget i propositionen:

En ny paragraf föreslås "1 kap Förebyggande verksamhet som staten och kommunerna ansvarar 3 a §" som innehåller ett nationellt mål för den förebyggande verksamheten. Målet innebär att den förebyggande verksamheten ska planeras och organiseras så att den effektivt bidrar till att förebygga bränder och andra olyckor samt förhindra eller begränsa skador till följd av bränder och andra olyckor. De förebyggande åtgärder som vidtas ska ha både god effekt och vara kostnadseffektiva. Särskilda åtgärder ska vidtas där risken för allvarliga konsekvenser till följd av brand och andra olyckor är särskilt uttalad. Det gäller exempelvis områden där statistik visar att människor i hög utsträckning omkommer till följd av bränder och andra olyckor, t.ex. i bostäder..//

I konsekvensutredningen¹⁷ till föreskriften anges under kapitlet som beskriver förmåga och verksamhet gällande förebyggande verksamheten att det förebyggande arbetet i kommunerna ska ha fokus på vilka effekter de åtgärder som vidtas ska ha på skyddet för enskilda personer. Särskilt fokus ska finnas för att förhindra och minska sannolikheten för att människor dör i bränder vilket till stor del sker i deras bostäder...// Det anges även i 3 kap. 3 § LSO att det i handlingsprogrammet ska ingå en beskrivning av hur den förebyggande verksamheten är ordnad och planerad.

Föreskriften för utformning av räddningstjänstens handlingsprogram¹⁸ förtydligar att den nationella strategin för stärkt brandskydd bör ligga till grund för kommunens arbete för att sträva mot det nationella målet om förebyggande verksamhet, där särskild vikt ska läggas vid människors död och

¹⁴ Förvaltningsrätten i Jönköping, målnummer 5233-20.

¹⁵ Förvaltningsrätten i Jönköping, målnummer 3948-20.

¹⁶ En effektivare kommunal räddningstjänst, Regeringens Prop. 2019/20:176

¹⁷ Konsekvensutredning vid regelgivning - Föreskrifter och allmänna råd om kommunala handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor. Diarenr. 2020-11116 MSB

¹⁸ MSBFS 2021:1 Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter och allmänna råd om innehåll och struktur i kommunens handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst

andra allvarliga skador. Rådet lyfter även att resurser, framförallt i form av särskild kompetens, är en viktig del av kommunens verksamhet som ska beskrivas.

När föreskriften¹⁹ för utformning av handlingsprogram jämförs med föreskriften för tillsynsverksamhet²⁰ så framgår det att den förebyggande verksamheten ska fokusera på att förhindra människors död och andra allvarliga skador. Det framgår att verktyget tillsyn inte är effektivt att använda mot enskilda bostäder där särskilt riskutsatta personer bor. Då återstår verktygen "rådgivning" och "information" enligt LSO 3 kap 2§. Syftet med rådgivning och information är att underlätta för den enskilde att fullgöra sina plikter enligt LSO. Begreppet "enskild" är en juridisk term²¹ som motsvarar en fysisk eller juridisk person som inte är en myndighet eller offentligt organ. Det är alltså viktigt att all rådgivning och information utifrån LSO utgår från att underlätta för den enskilde och inte att försöka påverka andra myndigheters arbete. Om en annan myndighet behöver rådgivning i ett enskilt fall så föreskriver förvaltningslagen²² att en formell remiss kan skickas till berörd myndighet. Många kommuner har även väl utarbetade informella kontakter mellan myndigheterna.

Skyldigheter att rapportera vissa iakttagelser och att biträda vid utredning 3kap 7§²³

Upptäcks i samband med räddningstjänst, sotning, brandskyddskontroll, tillsyn eller undersökning av en olycka enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor en brist eller ett missförhållande som kan leda till en annan olycka än brand, skall räddningsledaren eller den som utför sotning eller brandskyddskontroll, förrättar tillsyn eller undersökning av olyckor underrätta den ansvariga myndigheten om förhållandet.

Frågan har ställts till MSB (intervju 11), varför inte brand ingår, och fått till svar att brandskydd redan ingår som en del av LSO:s omfattning/tillämpningsområde. Hur räddningstjänsten kan förhålla sig om man vid insats eller hembesök skulle träffa en person som visar sig vara särskilt riskutsatt kan exempelvis handla om stöd och rådgivning till den enskilde genom de kunskaper räddningstjänsten har inom områdena bostadsbrandskydd och förstärkt brandskydd, och att uppmana henne eller honom att ansöka om stöd hos en biståndshandläggare, etc.

¹⁹ MSBFS 2021:1 Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter och allmänna råd om innehåll och struktur i kommunens handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst

²⁰ MSBFS 2021:8 föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

²¹ Enskild [https://sv.wikipedia.org/wiki/Enskild_\(juridik\)\(juridik\)–Wikipedia](https://sv.wikipedia.org/wiki/Enskild_(juridik)(juridik)–Wikipedia) (hämtat 2022-11-14 kl. 16.43)

²² Förvaltningslagen, SFS 2017:900 med ändringar t.o.m. 2019:981.

²³ Förordning om skydd mot olyckor. SFS 2003:789 med ändringar t.o.m. SFS 2020:530

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

För att få bättre klarhet i IVO:s roll och deras möjligheter till tillsyn, så granskas IVO:s tillsynsroll vid vård i hemmet. Räddningstjänsten Storgöteborg (RSG) har tidigare varit i kontakt med IVO och fått följande svar²⁴.

”IVO instämmer i räddningstjänstens bedömning att ett gott brandskydd kan rädda liv men konstaterar att IVO har små möjligheter att påverka brandskyddet i personers egna hem genom det tillsynsuppdrag som myndigheten har. Om räddningstjänsten bedömer att det finns möjligheter att förbättra brandskyddet genom att kommunal socialtjänst eller försäkringskassa agerar vid beslut om insatser torde det effektivaste tillvägagångssättet vara att de olika räddningstjänsterna lyfter frågan inom den egna kommunala organisationen.”

”IVO har inte genom tillsyn eller genom tillståndsprövning några uppgifter om vilka personer som får insatser i det egna hemmet eller var i Sverige dessa personer bor. Det är den kommun som har beviljat insatsen eller Försäkringskassan när det är fråga om personlig assistans enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, om insatser överstiger 20 timmar per vecka, som har dessa uppgifter. IVO har dock vissa personuppgifter genom att insatsen personlig assistans kan ske genom anmälan, så kallade egen anordnare.”

IVO:s främsta uppgift är att svara för tillsyn²⁵ och tillståndsprövning inom hälso-och sjukvård, socialtjänst och verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Tillsyn innebär att IVO granskar om en viss verksamhet ger vård och omsorg med god kvalitet och säkerhet. Syftet med IVO:s tillsyn är att bidra till en säkrare och bättre vård och omsorg. Myndigheten kan också få särskilda regeringsuppdrag med krav på tillsyn inom avgränsade områden²⁶.

Trots att IVO är ansvarig tillsynsmyndighet beträffande all vård och omsorg som ges i den enskildes hem menar IVO att deras roll inte är att göra tillsyn och bedöma lokalerna i det enskilda hemmet där den aktuella vården och omsorgen ges.

Sekretess

Offentlighets- och sekretesslagen²⁷ innehåller bestämmelser om olika myndigheters krav på tystnadsplikt och hur information i allmänna handlingar ska behandlas.

²⁴ Yttrande från IVO 2021-12-13 Dnr 6.1.3-60581/2020-8. Inspektionen för Vård och Omsorg

²⁵ <https://www.ivo.se/om-ivo/uppdrag/> (hämtat 2023-01-28 kl. 10.43)

²⁶ <https://www.ivo.se/om-ivo/uppdrag/regeringsuppdrag/> (hämtat 2023-01-28 kl. 10.43)

²⁷ Offentlighets- och sekretesslag, SFS 2009:400 med ändringar t.o.m. SFS 2022:1314.

Socialtjänstens verksamhet finns särskilt reglerad²⁸ och sekretess gäller för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Även verksamhet enligt HSL finns reglerad²⁹ och sekretess gäller för uppgifter om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Om patienten/brukaren lämnar samtycke kan sekretessen och tystnadsplikten brytas.

Bestämmelserna om sekretess innebär att samverkan med andra myndigheter blir svårt då uppgifter om hälsotillstånd m.m. inte får delas. Exempelvis så får socialtjänsten inte föra vidare uppgifter om sina brukares funktionsnedsättningar till räddningstjänsten, oavsett om aktuella brukarna inte kan utrymma själva vid brand och därmed befinner sig i en farlig situation i sin bostad. Här krävs avpersonifierade uppgifter eller samtycke för att få en effektiv samverkan.

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

LSS ställer inga krav på brandskyddsarbete eller att brandskyddsfrågan ska prövas vid ansökan om bistånd. Stödet enligt LSS kan då behöva kompletteras med åtgärder som stärker brandskyddet genom bistånd enligt SoL, eftersom insatser enligt LSS är avgränsade och inte hanterar brandskyddsfrågan.

Hälso- och sjukvårdslagen (HSL)

Det är kommunens ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård i bland annat ordinärt boende³⁰. Personen ska så långt det är möjligt få välja själv, när och hur stöd och hjälp i boendet ska ges³¹. Brandskydd nämns inte i regelverket.

Jordabalken

Jordabalken³² är en lag med lång historia som reglerar rättsliga bestämmelser avseende fast egendom. Här ingår även begreppet besittningsskydd enligt 12 kapitlet 46§ som syftar till att ge en hyresgäst trygghet i sitt boende. Uppsägning får endast ske vid grav misskötsamhet, som exempelvis upprepade bränder, från hyresgästens sida. Om en hyresgäst fått nedsatt rörelseförmåga eller drabbats av någon annan funktionsnedsättning och därmed inte kan utrymma själv vid brand så är detta inte skäl för uppsägning av hyreskontraktet.

Vid tillsyn kan räddningstjänsten svårtligen kartlägga personers mentala hälsa. Flertal rättsfall^{33 34} finns där Södra Älvsborgs räddningstjänst försökt pröva lagstiftningen (LSO) genom att villkora uthyrning av bostäder i Vk3A till personer med LSS-beslut med kravet att aktuell enhetschef på kommunen ska intyga att hyrestagaren har "*mental status nog att invänta räddningstjänstens stegbil/utskjutsstege vid rökfyllt trapphus*". Detta har avslagits av domstol upp till Förvaltningsrättsnivå, med motiveringen

²⁸ Offentlighets- och sekretesslag, SFS 2009:400 med ändringar t.o.m. SFS 2022:1314. 26 kap.

²⁹ Offentlighets- och sekretesslag, SFS 2009:400 med ändringar t.o.m. SFS 2022:1314. 25 kap.

³⁰ Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) 12 kap 2 §

³¹ Socialtjänstlag, SFS 2001:453 med ändringar t.o.m. 2022:1034 5 kap 5§

³² Jordabalken SFS 1970:994 ändrad t.o.m. SFS 2022:967

³³ Förvaltningsrätten i Jönköping, målnummer 5233-20.

³⁴ Förvaltningsrätten i Jönköping, målnummer 3948-20.

att villkoret skulle bli svårt att omsätta i praktiken och riskera att missgynna personer med funktionsnedsättning. Enligt domstolarnas bedömning så måste ett urval av hyresgäster ske på saklig grund, en sak som mental funktionsnedsättning får absolut inte försöka kartläggas.

Jordabalken reglerar även ansvarsförhållandet³⁵ mellan fastighetsägare och hyresgäst där exempelvis ansvaret för fasta byggnadsdelar och fasta installationer ligger på fastighetsägaren.

Plan- och bygglagen (PBL)

I plan- och bygglagen³⁶ finns krav på säkerhet i händelse av brand. I plan- och byggförordningen³⁷ förtydligas kraven på säkerhet i händelse av brand genom fem grundläggande krav som berör utrymning, räddningsmanskapets säkerhet, skydd mot brandspridning inom och mellan byggnader samt bärförmågan vid brand. I BBR³⁸ förtydligas dessa krav på föreskriftsnivå och där beskrivs minimikraven på säkerhet i händelse av brand. Föreskriftskraven på bärförmåga hanteras i EKS³⁹.

Brandskyddsnivå ordinärt boende/vårdboende

På ett särskilt behovsprövat boende är brandskyddsnivån hög på grund av riskerna vid brand. Både högt tekniskt brandskydd och personal på plats dygnet runt. För de som har valt att bo kvar hemma i ordinärt boende är brandskyddsnivån betydligt lägre tekniskt sett och personen har ofta inte hjälp mer än korta stunder under dygnet. En fastighetsägare ansvarar för att underhålla⁴⁰ sin byggnad så att de brandskyddskrav som gäller vid bygglov upprätthålls över tid. Det tekniska brandskyddet i ordinärt boende utgörs dock endast av en brandvarnare⁴¹ (krav sedan år 1999 i BBR) och det förutsätts att den boende själv kan sätta sig i säkerhet vid brand⁴². Oftast utgörs den alternativa utrymningsvägen av fönsterutrymning och vidare med räddningstjänstens stegutrustning där det förutsätts att den boende själv kan klättra då upp till 15 personer samtidigt tillåts utrymma⁴³ på detta sätt från samma bostad. Historiskt⁴⁴ har stegutrymning med hjälp av räddningstjänsten tillåtits i byggreglerna sedan minst 1960-talet.

Det finns inget krav på fast släckutrustning för bostäder i Vk3A, sådant regleras endast för arbetsplatser i Vk1 med hög brandbelastning⁴⁵. Släckutrustning som exempelvis handbrandsläckare betraktas som lös inredning och regleras därför inte i byggreglerna. Någon separat lag som kräver släckredskap i bostäder finns inte.

Inom ett särskilt behovsprövat boende i Vk5B⁴⁶ så tillåts det däremot att den boende inte har förutsättningar att sätta sig själv i säkerhet vid brand. Till skillnad från det enskilda hemmet i Vk3A så finns det på ett särskilt behovsprövat boende krav på systematiskt brandskyddsarbete, sprinkler, automatiskt brandlarm och personal dygnet runt som hjälper till att utrymma de boende.

³⁵ Jordabalken SFS 1970:994 ändrad t.o.m. SFS 2022:967. 2 kap.

³⁶ Plan- och bygglagen, SFS 2010:900 med ändringar t.o.m. SFS 2022:1122.

³⁷ Plan och byggförordningen, SFS 2011:338 med ändringar t.o.m. 2022:1175 3 kap 8 §

³⁸ Boverkets byggregler, BFS 2011:6 med ändringar t.o.m. 2020:4. Avsnitt 5

³⁹ Boverkets (föreskrifter och allmänna råd om tillämpning av europeiska konstruktionsstandarder) (eurokoder) EKS

⁴⁰ Plan- och bygglagen, SFS 2010:900 med ändringar t.o.m. SFS 2022:1122. 8 kap 14§.

⁴¹ BBR 5:353.

⁴² BBR 5:213.

⁴³ BBR 5:323.

⁴⁴ [Äldre regler om bygghttps://www.boverket.se/sv/lag--ratt/aldre-lagar-regler--handbocker/aldre-regler-om-byggande/ande-Boverket](https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/aldre-lagar-regler--handbocker/aldre-regler-om-byggande/ande-Boverket) (hämtat 2022-11-16 kl. 09.23).

⁴⁵ BBR 5:731.

⁴⁶ BBR 5:215.

Verksamhetsklasser och regelverk

Det finns flera olika namn på boendeformer. En förutsättning för att kunna reda ut vilken nivå på brandskydd som krävs för ett boende är det viktigt att förstå vad som skiljer de olika boendeformerna åt. Projektgruppen kontaktade därför SKR (intervju 6). Nedan följer en förklaring av vilka byggregler som gäller, vem som är huvudman och förutsättningar för boendeformen.

Ordinärt boende/enskild bostad tillhör enligt BBR Vk3A som omfattar bostäder där det vistas personer som förväntas ha god lokalkännedom, ha förutsättningar att själva sätta sig i säkerhet och som inte kan förväntas vara vakna. Det allmänna rådet anger att exempelvis bostäder i flerbostadshus, småhus, trygghetsboende och seniorboende tillhör denna verksamhetsklass.

Den vanligast formen av trygghetsboende kallas ofta för seniorboende eller 55+ boende. Det är bostadsbolagen själva som bestämmer att en viss byggnad ska vara ett trygghetsboende och de bestämmer även förutsättningarna för de som får söka en bostad. Man söker själv en bostad via bostadsbolagets kösystem. Det finns ingen koppling till kommunen eller hälso- och sjukvård. Däremot ska det finnas aktiviteter för social gemenskap och en undre åldersgräns. Denna boendeform har samma brandskyddskrav som ett ordinärt boende och förutsätter att den boende själv kan utrymma vid ett brandtillbud.

Det finns även biståndsbedömt trygghetsboende⁴⁷. I dessa bostäder är det utföraren (av socialtjänst) som bestämmer förutsättningarna och en behovsprövning sker alltid innan en person får tillträde till en bostad. Det finns inget krav på kommunen att erbjuda biståndsbedömt trygghetsboende, beslut kan istället fattas om lämpliga stödåtgärder inom befintligt ordinärt boende. Även i denna form ska det finnas aktiviteter för social gemenskap och en undre åldersgräns. Denna boendeform har samma brandskyddskrav som ett ordinärt boende och förutsätter även här att den boende själv kan utrymma vid brand.

Särskilt behovsprövat boende tillhör enligt BBR Vk5B där det vistas personer som har begränsade eller inga förutsättningar att själva sätta sig i säkerhet.

BBR:s beskrivning av verksamhetsklasser anger att Vk5B omfattar behovsprövade särskilda boenden för personer med fysisk eller psykisk sjukdom, funktionsnedsättning, utvecklingsstörning, demens eller som på annat sätt har en nedsatt förmåga att själva sätta sig i säkerhet. Det Allmänna rådet anger exempelvis att behovsprövning kan ske mot lagstiftning så som socialtjänstlagen (2001:453), SoL, eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

I särskilt behovsprövat boende är kommunen ansvarig för hälso- och sjukvård upp till sjuksköterskenivå. Brandskyddet skiljer sig väsentligt från ovan nämnda trygghetsboenden och kommunen är också ansvarig för brandskyddet.

Frångänglighet

BBR avsnitt 5:336 ställer krav på så kallad frångänglighet från publika lokaler. Föreskriftskravet infördes år 2012 och innebär att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska ha tillgång till minst två oberoende utrymningsvägar som antingen utgörs av utrymningsplatser eller lättöppnade dörrar utan nivåskillnad direkt till det fria. Utrymningsplats innebär en brandtekniskt avskild plats i tillfällig säkerhet, ofta placerad i trapphuset framför hissen, med kommunikationsutrustning där personen kan invänta hjälp vid en utrymningssituation. Om en publik lokal förses med automatiskt släcksystem så utgår dock kravet på så kallad frångänglighet, detta undantag utgör inte allmänt råd utan ligger på föreskriftsnivå och utgör därmed ett relativt starkt ställningstagande från Boverket.

⁴⁷ SOL 7 kap. 1 § punkt 2

För övriga icke-publika lokaler inklusive bostäder i Vk3A och särskilda boenden i Vk5B så finns inga krav på frångänglighet i BBR. Inom särskilda boenden förutsätts dock personalen assistera brukarna vid utrymning. För bostäder i Vk3A förutsätts alla själva kunna utrymma.

Prioriteringsordningen

Vilka hjälpmedel (medicintekniska produkter och konsumentprodukter) som får förskrivas och vem som har rätt till dem anges i prioriteringsordningen. Den beslutas av riksdagen och måste följas av kommuner och regioner⁴⁸.

På Vårdgivarguiden Region Stockholm beskrivs prioriteringen så här⁴⁹.

”Vid förskrivning av hjälpmedel prioriteras brukare med stora behov framför brukare med mindre behov. Det innebär att livsuppehållande behov ska tillgodoses före andra behov. Därefter tillgodoser man basfunktioner i hemmet – man ska kunna utföra aktiviteter som personlig vård, förflytta sig, äta och dricka, klä sig och kommunicera i vardagen.”

Efter basfunktioner i hemmet tillgodoses hjälpmedel för vardagsfunktioner i närområdet – man ska till exempel kunna utföra ärenden, göra inköp och ta dagliga promenader. Först senare kan hjälpmedel för fritidssysselsättning eventuellt förskrivas.

Brandskyddsutrustning hanteras inte i prioriteringsordningen. Däremot förskrivas ofta varseblivningshjälpmedel via audionom/hörsel mottagningen i regionen.

Lag om bostadsanpassningsbidrag

Propositioner är förslag till nya lagar och lagändringar som regeringen lämnar till riksdagen. I en proposition⁵⁰ från år 2017 föreslogs att lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m. upphävs och ersätts av en ny lag om bostadsanpassningsbidrag. I bakgrunden till propositionen föreslår Boverket att bostadsanpassningsbidrag ska kunna lämnas för vissa brandskyddsåtgärder som går utöver det brandskydd som alla bostäder bör vara utrustade med enligt gällande lagar, regler och allmänna råd. Samma förutsättningar för att beviljas bidrag för brandskyddsåtgärder bör enligt Boverket gälla som vid andra bostadsanpassningsåtgärder.

I propositionen från Regeringen framgår att: *det finns osäkerhet om ansvarsfrågan kring behovsbedömningen och beslut, om vilken brandskyddsåtgärd som är lämpligast och var och hur det förstärkta brandskyddet ska monteras. Det framgår också att det i många fall finns ett behov av förstärkt brandskydd och att det är väl dokumenterat genom MSB:s arbete, t.ex. i den nationella strategin mot brandolyckor. Där framgår det exempelvis att funktionsnedsättningar är en riskfaktor för att omkomma vid eldtillbud. Regeringen medger det, men anser att svårigheten vid bedömningen av bostadsanpassningsbidrag för behov av förhöjt brandskydd inte bidrar till någon generell ökning av brandsäkerheten för personer med funktionsnedsättning. Ansvarsfrågan kring eventuella besluts kvalitet är också otydlig och kan ge upphov till osäkerhet för både sökande, närstående, bostadsägare och kommuner. Regeringen anser också att behovet av stärkt brandskydd torde bättre kunna*

⁴⁸ Prioriteringar i våh<https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/sa-fungerar-varden/lagar-och-bestammelser/prioriteringar-i-varden/rden-1177> (hämtat 2023-01-30, kl. 07.03)

⁴⁹ Prioritering vid förskh<https://vardgivarguiden.se/kunskapsstod/hjalpmedelsguiden/bedoma-och-forskriva/prioritering-hjalpmedel/rivning-av-hjalpmedel> | Vårdgivarguiden (vardgivarguiden.se) (hämtat 2023-01-30, kl. 07.04)

⁵⁰ Regeringens Proposition 2017/18:80 – Ny lag om bostadsanpassningsbidrag. Sveriges riksdag

tillgodoses genom exempelvis insatser med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och ökad kunskap om brandskydd för de utpekade riskgrupperna. Detta framgår även i ett inslag som sändes i Kalla fakta⁵¹.

Förslag i Riksdagen på offentlig utredning

År 2020 besvarade dåvarande socialminister Lena Hallengren en skriftlig fråga⁵² från riksdagsledamot Camilla Waltersson Grönvall (M) angående överrepresentationen av äldre som dör i bränder. Svaret var att regeringen följer utvecklingen och ser behov av ökad kunskap kring behovet av stärkt brandskydd.

År 2021 besvarade dåvarande inrikesminister Mikael Damberg skriftliga frågor⁵³ ⁵⁴ från riksdagsledamot Marlene Lund Kopparklint (M) angående förslag om offentlig utredning av hanteringen av brandskydd för personer med stödinsatser. Förslaget förkastades⁵⁵ med hänvisning till en kartläggning⁵⁶ som enligt regeringen visar att 52 % av kommunerna redan arbetar med individanpassat brandskydd. Tolkningen av kartläggningen är troligtvis hämtad från MSB:s hemsida⁵⁷. Denna tolkning kan ifrågasättas som beslutsunderlag. Detta då kartläggningen utgjordes av en enkätstudie med 70 % svarsfrekvens, vilket innebär att 52 % av de kommuner som besvarade enkäten uppgav att de arbetar med individanpassat brandskydd. Detta innebär inte att 52 % av kommunerna arbetar med individanpassat brandskydd. Svaren gav heller inga uppgifter om kvalitén eller omfattningen på kommunernas arbete. Kartläggningen bedöms ha misstolkats av dåvarande regeringen som därmed fattat beslut på bristfällig information.

⁵¹ Kalla fakta del 6, brandens första offer- säsong 2020. TV4

⁵² [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skriftlig-fraga/overrepresentation-av-aldre-som-offer-for-H8111025errepresentation-av-aldre-som-offer-for-dodsbrander-Skriftlig-fraga-2020/21:1025-Camilla-Waltersson-Grönvall-\(M\)-Riksdagen](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skriftlig-fraga/overrepresentation-av-aldre-som-offer-for-H8111025errepresentation-av-aldre-som-offer-for-dodsbrander-Skriftlig-fraga-2020/21:1025-Camilla-Waltersson-Grönvall-(M)-Riksdagen) (hämtat 2023-02-17 kl. 16.02)

⁵³ Skriftlig fråga 2020/21:2585 Nationella riktlinjer för ett förstärkt brandskydd hos personer med stödinsatser. Sveriges riksdag

⁵⁴ Skriftlig fråga 2020/21:2586 Nationella riktlinjer för ett förstärkt individuellt brandskydd på lång sikt av Marlene Lund Kopparklint (M). Sveriges riksdag

⁵⁵ [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/nationella-riktlinjer-for-ett-forstarkt-H8122585-forstarkt-brandskydd-hos-personer-med-stodinsatser-Svar-pa-skriftlig-fraga-2020/21:2585-Statsrådet-Mikael-Damberg-\(S\)-Riksdagen](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/nationella-riktlinjer-for-ett-forstarkt-H8122585-forstarkt-brandskydd-hos-personer-med-stodinsatser-Svar-pa-skriftlig-fraga-2020/21:2585-Statsrådet-Mikael-Damberg-(S)-Riksdagen) (hämtat 2022-11-30 kl. 15.28)

⁵⁶ Personalen kommer och går, systematiken består? - En nationell kartläggning av individanpassat brandskyddsarbete i Sverige. MSB1066

⁵⁷ [https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/brandskydd/nationell-strategi-for-starkt-brandskydd/r-starkt-brandskydd-\(msb.se\)](https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/brandskydd/nationell-strategi-for-starkt-brandskydd/r-starkt-brandskydd-(msb.se)) (hämtat 2022-12-13 kl. 17.02)

Sammanfattning juridik

Bostäder i V3A är enligt nutida och historiska byggregler utformade med förutsättningen att boende själva kan utrymma vid brand och vid fönsterutrymning aktivt kunna medverka och klättra på räddningstjänstens stegutrustning. Byggreglernas krav på självständig utrymning från bostäder och rätten enligt SoL till stödinsatser som möjliggör kvarboende, trots funktionsnedsättning och svårigheter vid utrymning, riskerar att skapa farliga situationer då konsekvenserna av regelverken är motsägelsefulla. Nationell statistik saknas avseende hur många omkomna vid brand som haft stödinsatser av samhället. Utifrån lokala rapporter så misstänks det dock vara en hög andel omkomna vid brand som haft olika typer av stödinsatser från samhället. Jordabalkens besittningsskydd är också starkt och förhindrar uppsägning av hyresrätt på grund av exempelvis att individen får försämrade förhållanden att utrymma på egen hand.

Till skillnad från det enskilda hemmet finns det på ett särskilt behovsprövat boende exempelvis krav på systematiskt brandskyddsarbete, sprinkler och personal dygnet runt som hjälper till att utrymma de boende. Trots detta skiljer det inte särskilt mycket i förmågan för den som bor i det ordinarie boendet eller på särskilt behovsprövat boende. Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område och därmed varierar både utbudet i hjälpmedel och antalet vårdplatser på särskilda boenden.

Det finns inget i SoL som säger att man *inte* ska arbeta med brandskydd för särskilt riskutsatta men heller inget som säger att man *ska* göra det. Däremot finns paragrafer som möjliggör arbetet. Utifrån dem har vägledning tagits fram av MSB och Socialstyrelsen för att socialförvaltningarna på eget initiativ ska kunna arbeta med brandskyddsfrågor för särskilt riskutsatta individer. Vägledande rättsfall finns dock inte avseende brandskyddsarbete kopplat till SoL, LSS och HSL.

En individ har enligt SoL rätt till den hjälp som behövs för att klara vardagen, men också rätt att tacka nej. Vilket kan försvåra införandet av brandskyddshöjande åtgärder. I ordinarie boende där hjälpbehov finns är ansvarsfrågan för stärkt brandskydd inte tydlig i vare sig LSO, SoL, LSS eller HSL.

Tillsyn enligt LSO är inget bra verktyg i ordinarie boende. Det blir problem med vem räddningstjänsten ska rikta ett eventuellt föreläggande mot om hyresvärd och hyresgäst inte är samma juridiska person. Problematiken är dock den samma gällande vad som är skäligt brandskydd i V3A när den boende inte kan uppfatta, agera eller utrymma själv.

Den enskilde saknar i hyresrätt rådighet över utformning av utrymningsvägar, installation av fasta släcksystem m.m. och fastighetsägarens ansvar stoppar vid att säkerställa byggnadens tekniska egenskaper över tid och upprätthålla skäligt brandskydd sett till byggnadens tänkta verksamhet, V3A. Det är ofta tack vare stödinsatserna från samhället som den enskilde kan bo kvar, istället för att flytta till ett särskilt boende där brandskyddet är anpassat.

MSB anger att den nationella strategin för stärkt brandskydd bör ligga till grund för kommunens arbete för att sträva mot det nationella målet om förebyggande verksamhet, där särskild vikt ska läggas vid människors död och andra allvarliga skador. Tillsyn bedöms dock inte vara något effektivt verktyg och då återstår rådgivning och information enligt LSO, som syftar till att underlätta för den enskilde att uppnå ett skäligt brandskydd. Det finns ingen tydlig nationell vägledning hur denna rådgivning och informationen är tänkt att nå den enskilde. Vägledningen⁵⁸ från MSB bedöms inte ge några specifika direktiv om HUR rådgivning och information bör riktas för att nå den enskilde.

⁵⁸ Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

IVO är ansvarig tillsynsmyndighet beträffande all vård och omsorg som ges i den enskildes hem. IVO anser att deras roll inte är att göra tillsyn och bedöma lokalerna i det enskilda hemmet där den aktuella vården och omsorgen ges.

Utifrån gällande sekretesslagstiftning står det klart att i det fall patienten lämnar samtycke eller i det fall patienten eller någon närstående inte lider men av att uppgifterna lämnas ut kan sekretessen och tystnadsplikten brytas.

Regeringen avslår förslaget om att lyfta in brandskyddet i lagen om bostadsanpassning. Regeringen anser att behovet av stärkt brandskydd torde bättre kunna tillgodoses genom exempelvis insatser med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och ökad kunskap om brandskydd för de utpekade riskgrupperna.

Ett försök år 2021 att initiera en offentlig utredning avseende brandskydd för särskilt riskutsatta förkastades av dåvarande inrikesminister Mikael Damberg.

Hinder av juridisk natur:

- Lagen om bostadsanpassning inkluderar inte brandskydd (endast spisvakter)
- Finns inget krav i SoL på systematiskt brandskyddsarbete för särskilt riskutsatta, ej heller i LSS eller HSL
- När man inte själv kan ta ansvar för sitt brandskydd finns det ingen tydlighet i vem som tar över
- Avsaknad av statlig utredning
- Bristande lagstöd för grundläggande brandskydd (släckutrustning och brandvarnare) i bostäder. Lagstödet brister även för stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta. Krav på brandvarnare i äldre bostäder är juridiskt svårtolkat för vanliga människor.
- Sekretesslagstiftningen försvårar samarbetet mellan förvaltningar och myndigheter

Ekonomi

Ekonomi styr en stor del av kommunens verksamhet, så också arbetet med stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta. Att stärka brandskyddet innebär ökade kostnader i flera steg. Några exempel är att identifiering av riskutsatta och utformning av individuella åtgärder kostar i personaltid. Installation av brandskydd i byggnader innebär merkostnad vid byggnation, renovering och även för den enskilda individen kan brandskydd innebära kostnader. Frågan om vem som ska stå för kostnaderna är i många fall oklart och både kommuner och den enskilde har olika ekonomiska förutsättningar. Hur resurser ska fördelas i redan ansträngda organisationer är högst aktuell. I kommande avsnitt och i MTO kartan nedan påvisas brandskyddsproblematikens ekonomiska aspekter.

Statligt stöd till äldreboendestäder – utan anpassat brandskydd

Med syfte att öka bostadsbyggandet med fler bostäder anpassade för äldre personer, så beslutade regeringen år 2007 om statligt stöd⁵⁹ riktat mot trygghetsboendestäder för 70+ personer. Enligt BBR så utgör dock trygghetsboendestäder ingen egen boendeform utan klassas som helt vanliga bostäder i Vb3A, utan förhöjda krav på brandskydd. Som jämförelse finns exempelvis särskilda boenden (behovsprövning enligt SoL) eller gruppboende (behovsprövning enligt LSS) där båda boendeformerna istället klassas enligt Vb5B med förhöjda brandskydds krav på exempelvis boendesprinkler. Att Boverket inte föreskriver några förhöjda brandskydds krav för trygghetsboendestäder baseras på beräkningar⁶⁰ med slutsatsen att exempelvis boendesprinkler och spisvakter inte är samhällsekonomiskt lönsamt för boendeformer riktat mot äldre personer. MSB⁶¹ ger Boverket kritik och hävdar att beräkningarna inte håller måttet då en betydande andel av de 70+ personer som flyttar in på trygghetsboende inom en snar framtid kommer ha nedsatt funktionsförmåga och därmed svårigheter att sätta sig själva i säkerhet vid brand. Om det vägs in i beräkningsförutsättningarna att en betydande del av de boende har nedsatt funktionsförmåga kan resultatet enligt MSB bli att såväl boendesprinkler som spisvakt är effektiva åtgärder ur ett kostnads/nytta-perspektiv. Kritiken mot Boverket består även i att beräkningarna endast utgår från statistiskt räddade liv och inte tar hänsyn till några skador uppkomna vid brand, varken personskador eller egendomsskador. MSB har dock inget beslutsmandat över andra myndigheter utan har endast fått en samordnande roll från regeringen i frågor kring stärkt brandskydd⁶².

År 2016 beslutades om en ny förordning⁶³ om statligt ekonomiskt stöd som ersatte den gamla regeringsförordningen från år 2007. Ålderskravet för stödet riktat mot äldreboendestäder sänktes från 70 år till 65 år och regeringen beslutade även att ta bort Länsstyrelsernas kontroll av funktionskraven i Plan- och bygglagen samt Arbetsmiljölagen som villkor för utbetalning av bidraget. Boverket ger ut en föreskrift⁶⁴ avseende det statliga stödet och kopplat till föreskriften finns även ett informationsmaterial vars första version⁶⁵ innehöll en rekommendation om installation av boendesprinkler, spisvakter och automatiskt brandlarm, med motiveringen att bostäderna kan komma att användas av personer med funktionsnedsättning och aktuella installationer kan skapa förutsättningar för ett brandsäkert boende och underlätta kvarboende. Rekommendationen följdes vid nybyggnad av flertal seniorboenden och trygghetsboenden inom Västra Götaland, exempelvis Nya Slätttegården i Lysekil där det kommunala bostadsbolaget Lysekilsboendestäder bedömde att det räckte med ett informationsmaterial från Boverket som underlag för ett beslut att investera i extra brandskydd (boendesprinkler typ 3, automatiskt brandlarm, spisvakter, fler trapphus för att undvika stegutrymning), utöver nivån för helt vanliga bostäder.

I samband med den nya regeringsförordningen år 2016 så strök dock Boverket rekommendationen om utökat brandskydd i sitt informationsmaterial⁶⁶, samma informationsmaterial gäller än idag. Vid

⁵⁹ Förordning (2007:159) om investeringsstöd till äldreboendestäder m.m.

⁶⁰ PM Angående brandskydd i trygghetsboendestäder och liknande boendeformer för äldre. Dnr. 1239-559/2010. Boverket.

⁶¹ Brandskydd i nya boendeformer för äldre. Uppdrag 16 i regleringsbrev (Fö2009/113/EP) till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap för 2010. Dnr. 2010-885. MSB.

⁶² Regeringsbeslut 2009-11-05. Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att ta fram en nationell strategi för stärkande av brandskyddet. Fö2009/2196/SSK.

⁶³ Förordning (2016:848) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer.

⁶⁴ Boverkets föreskrifter om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer. BFS 2016:9. BÅL 1.

⁶⁵ information-om-investeringsstod-till-aldreboendestader.pdf (boverket.se) (hämtat 2022-04-22 kl. 06.50).

⁶⁶ [2019-10-information-om-ifile:///C:/Users/FL/Downloads/2019-10-information-om-investeringsstod-till-aldreboendestader_rev1.pdf](https://www.boverket.se/Content/Assets/Information-om-investeringsstod-till-aldreboendestader_rev1.pdf) (hämtat 2023-01-30, kl. 07.21)

kontakt med Boverkets jurist⁶⁷ så är det oklart varför den här brandtekniska rådgivningen i informationsmaterialet togs bort, någon konsekvensutredning finns inte avseende förändringar i informationsmaterialet.

Resultat av den senaste regeringsförordningen och Boverkets hantering är att aktuella trygghetsboenden projekteras och byggs generellt som Vk3A utan något extra brandskydd, dvs helt vanliga ordinarie bostäder där det förutsätts att boende personer själva kan utrymma vid ett brandtillbud. Ofta krävs det att den boende själv kan klättra ned på räddningstjänstens bärbara steg som accepteras⁶⁸ som utrymningsväg upp till 11 meters höjd. I Västra Götaland så har Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund vid byggrådgivning mot förbundets byggnadsnämnder under senaste åren identifierat 5 nya bygglov avseende trygghetsboenden projekterade enligt Vk3A utan extra brandskydd. Då trygghetsbostäder och seniorbostäder omnämns i byggreglerna⁶⁹ under definitionen av Vk3 så är det svårt att stoppa sådana startbesked, trots kommunal erfarenhet av att byggnaderna snabbt fylls med personer med behovsprövning som själva inte kan utrymma vid brand och har besittningsrätt⁷⁰ av sin bostad, oavsett rörelseförmåga och kognitiv status. Räddningstjänsten har dock stöd i rättsfall⁷¹ vid LSO-tillsyn där det efter juridisk prövning visat sig skäligt med en förhöjd brandskyddsnivå (boendesprinkler m.m.) vid en förtätning av personer med behovsprövning som själva inte kan utrymma. Fokus i den juridiska prövningen har legat på personernas möjlighet att själva utrymma vid brand, om sedan boendeformen kallas för seniorboende, trygghetsboende etc. har bedömts som icke-relevant.

Kostnadsnyttoanalys för brandlarm kopplat till trygghetslarmet

I ett examensarbete från Handelshögskolan på Karlstad universitet finns en kostnadsnyttoanalys⁷² angående brandvarnare kopplat till trygghetslarmet med vidarekoppling till bemannad plats.

Studien visar att det är samhällsekonomiskt lönsamt att installera direktkopplade brandvarnare till personer med trygghetslarm som är över 65 år.

Offentlig upphandling i korthet

Offentlig upphandling är en lagreglerad inköpsprocess som ska se till att offentliga inköp öppnas för konkurrens och att offentliga medel används så effektivt som möjligt. Vid inköp av varor och tjänster ska offentlig sektor följa LOU. Syftet är att motverka korruption och istället främja öppenhet och konkurrens på lika villkor⁷³.

Biståndsbedömning, bostadsanpassning och hjälpmedel

Biståndsbedömning/behovsbedömning genomförs i dagsläget när en ny kund/brukare beviljas åtgärder men den innehåller sällan brandförebyggande och brandskadereducerande åtgärder, enligt

⁶⁷ Intervju nr. 10.

⁶⁸ BBR 5:323

⁶⁹ BBR 5:213

⁷⁰ 12 kap. 46 § jordabalken. SFS 1970:994 med ändringar t.o.m. 2021:1097

⁷¹ Seniorboendet Blombacka, sid. 43. I skälig omfattning : ett urval av överklagade tillsynsärenden om brandskydd. MSB781–april2015. MSB

⁷² Kostnadsnyttoanalys av direktkopplade brandvarnare till trygghetslarm, en samhällsekonomisk analys av fördelar och kostnader kopplat till direktkopplade brandvarnare, Andreas Carlsson vårterminen 2021

⁷³ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-offentlig-upphandling/> (hämtat 2022-08-26 kl. 10.17)

projektgruppens tidigare samlade erfarenheter och intervjuer i Västra Götaland. I intervju 1 beskrivs att utgångspunkten ofta är att brukaren ska få en fungerande vardag och hjälpmedlen är baserade på samma grund. Hjälpmedel som Hälso- och sjukvården ansvarar för delas in i hjälpmedel för vård och behandling samt hjälpmedel för dagliga livet och förskrivs enligt HSL. Syftet med hjälpmedel för dagliga livet är många gånger att kompensera en skada eller funktionsnedsättning. Hjälpmedlen kan både vara medicintekniska produkter och konsumentprodukter⁷⁴. Hjälpmedel förskrivs för att individen ska förbli självständig. Ett exempel på ett hjälpmedel som är brandskadereducerande och som man kan få utskrivet är varseblivningshjälpmedel.

Bostadsanpassningsbidrag lämnas för att anpassa och komplettera fasta funktioner i anslutning till en bostad för att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till ett självständigt liv i eget boende⁷⁵. Bostadsanpassningsbidraget bekostas av kommunen. Det står inget om säkerhet i lagen, men vanligtvis avser bostadsanpassningar sådant som att ta bort trösklar, ställa i ordning en duschplats i stället för badkar, installera spisvakt, ramp till entrén, bredda dörröppningar, installera automatiska dörröppnare och specialhissar.

Brandsäkerhetsperspektivet är inte anledningen till att man får hjälpmedlet. Det gör det svårt att förskriva brandskyddsutrustning. Likväl som att man sällan ser till frångänglighet (möjligheten att kunna utrymma en byggnad även för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga) vid bostadsanpassning.

Ett exempel där man dock har fått in en brandförebyggande och reducerande åtgärd via bostadsanpassningsbidraget är spisvakten. Den kom med som ett hjälpmedel som gör att en person kan klara av att laga mat längre trots nedsatta kognitiva funktioner och som en bonus minskar den även risken för brand.

En viktig del för att få ett ekonomiskt hållbart samhälle innebär att rätt åtgärd hamnar på rätt plats⁷⁶. För det krävs en individanpassad riskinventering där en förutsättning är kunskap om potentialen i olika åtgärder. Forskningen⁷⁷ har visat att äldre i genomsnitt har fungerande brandvarnare i större utsträckning än övriga befolkningen men det är inte alltid som det hjälper. Personen kanske inte hör brandvarnaren när hen har plockat ur hörapparaten på kvällen, har tagit starka mediciner eller helt enkelt inte kan ta sig ut själv.

Förskrivning av hjälpmedel

Projektgruppen har tittat närmare på vad som styr förskrivning av hjälpmedel för att undersöka möjligheten att kunna förskriva brandskyddsutrustning. I intervju (2) med en specialist på hjälpmedelsfrågor beskrivs komplexiteten i vilka hjälpmedel som kan förskrivas. Nedan följer exempel på kriterier som ska uppfyllas enligt vårdguiden:⁷⁸

-Det hjälpmedel som förskrivs ska vara enklast möjliga hjälpmedel som tillgodoser patientens behov av funktion, aktivitet och delaktighet.

⁷⁴ [Kategorier av hjälpmedel - Kunskapsguiden](#)

⁷⁵ [Lag \(2018:222\) om bostadsanpassningsbidrag Svensk författningssamling 2018:2018:222 t.o.m. SFS 2019:983 - Riksdagen](#)

⁷⁶ Fatal Residential Fires – Prevention and Response

⁷⁷ Bostadsbränder och äldre personer – tvärvetenskapliga framgångsfaktorer för reducering av döda och svårt skadade

⁷⁸ [Utgångspunkter för förskrivning - Vårdgivarwebben Västra Götalandsregionen \(vgregion.se\)](#)

-Nyttn av ett hjälpmedel ska värderas utifrån både patientens totala livssituation och ett samhällsekonomiskt perspektiv. Produkten ska i första hand väljas ur det fastställda sortimentet. I första hand förskrivs rekonditionerade hjälpmedel.

Grunden för förskrivning av hjälpmedel är att det ska komma till användning och ha en proportionerlig kostnad. För att få vara ett förskrivningsbart hjälpmedel ska det vara klassat enligt medicintekniskt direktiv (som är ett gemensamt regelverk för EU och genom CE märkning visar att regelverkets krav på produkten är uppfyllda).

Det finns hjälpmedel som inte förskrivs med hjälp av HSL. Det är exempelvis arbetshjälpmedel, arbetstekniska hjälpmedel och pedagogiska hjälpmedel.

Demografisk utveckling och samhällets resurser

Samhällets inriktning är att äldre personer och personer med vissa funktionsnedsättningar ska ha möjlighet att bo kvar i sin bostad så länge som möjligt och få individuellt anpassat stöd i form av vård, hjälpmedel och anpassning av bostaden⁷⁹. Det framgår också att hälso-och sjukvård i hemmet har blivit vanligare och förväntas öka samt att personer som fått särskilt boende har minskat. Detta styrks även i publikation⁸⁰ från Socialstyrelsen. Prognosen visar att till år 2030 förväntas antalet personer över 80 år stiga från 534 000 till 806 000 personer. Behovet av vårdinsatser kommer då sannolikt öka.

År 2021 hade 76 700⁸¹ personer minst en verkställd och kommunalt beslutad insats enligt LSS. Vanligaste insatserna för barn är avlösarservice och kortidsvistelse och för vuxna dagverksamhet och boendestöd. Totala antalet insatser har ökat för varje år från 2010 och framåt. Hur många personer med LSS-beslut som självständigt kan utrymma från sin bostad är oklart.

En svårighet i det långsiktiga och hållbara arbetet är att arbetet styrs av politiska beslut som följer mandatperioderna vilket gör att de i stället är kortsiktiga. Exempel på politiska beslut kan vara inriktning att man ska bo kvar hemma i ordinärt boende så länge som möjligt, sparbeting och försiktighet i nyinvesteringar av bostäder.

Bostadsbidrag och bostadstillägg

Bostadsbidrag⁸² är ett ekonomiskt stöd för att ge barnfamiljer och ungdomshushåll med låga inkomster en möjlighet att bo i fullvärdiga och tillräckligt rymliga bostäder. Det bidragsbelopp som en sökande kan få bestäms av den sökandes inkomst och av hushållets sammansättning, bostadens storlek och av bostadskostnaden.

För pensionärer (som tar ut hel allmän pension) och för personer med sjukersättning eller aktivitetsersättning finns istället möjlighet att söka bostadstillägg⁸³.

Enligt intervju 13 tecknar ofta en fastighetsägare/hyresvärd ett avtal med hyresgästföreningen, så kallad förhandlingsordning. Det innebär i praktiken att hyresvärderna inte kan göra förändringar i bostaden som påverkar hyran utan att förhandla det med hyresgästföreningen. Det finns dock

⁷⁹ Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

⁸⁰ Behov av och tillgång till särskilda boendeformer för äldre. Artikelnummer 2021-1-7187. Socialstyrelsen

⁸¹ Statistik <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2022-4-7847.pdf> insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade 2021 (socialstyrelsen.se) Hämtat 2022-09-22 kl. 10.37.

⁸² Lagen om bostadsbidrag, SFS 1993:737 med ändringar t.o.m. SFS 2010:200

⁸³ Lagen om bostadstillägg till pensionärer m.fl, SFS 2001:761 med ändringar t.om. 2010:206

möjlighet att göra åtgärden ändå, förutsatt att hyresgästen godkänner förändringen. Tillägg som är möjliga att avtala i hyran ska vara *en förmån som är kopplad till boendet*. Om hyresgästen själv önskar ett tillval som i sin tur medför ökade kostnader för fastighetsägaren finns stora möjligheter att avtala hyreshöjningen i hyreskontraktet (förhandlingen måste ske med hyresgästföreningen om förhandlingsordning finns) som i sin tur kompenseras med ett höjt bostadstillägg. Det står inte klart och tydligt i vägledningen för bostadstillägg vilka avgifter som ingår i hyran, vilket innebär att det i varje enskilt fall genomförs en bedömning.

Åtgärder som bara har en obetydlig inverkan på bruksvärdet, man brukar säga under hundra kronor i månaden på hyran (enligt intervju 13), eller som inte medför en väsentlig ändring av lägenheten, ex. att sprinklerinstallationen inte tar utrymme från lägenheten, kan fastighetsägaren genomföra utan godkännande eller tillstånd.

Sammanfattning ekonomi

Ekonomi styr en stor del av kommunens verksamhet, så också arbetet med stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta då arbetet ofta är en egenambition och inget lagkrav. Arbetet styrs av politiska beslut som följer mandatperioderna vilket riskerar att kontinuitet saknas.

År 2007 infördes ett statligt stöd riktat mot trygghetsbostäder för 70+ personer. Bostäderna byggdes som Vk3A och följde rekommendationerna om utökat brandskydd. I samband med den nya regeringsförordningen år 2016 så strök dock Boverket rekommendationen om utökat brandskydd. Byggandet av trygghetsbostäder utan utökat brandskydd riskerar att skapa farliga situationer då bostäderna snabbt fylls med personer som själva inte kan agera eller utrymma vid brand.

Boverket har en egen kostnad/nytta analys som visar att spisvakter och boendesprinkler inte är samhällsekonomiskt lönsamt att installera i äldre bostäder. MSB kritiserar analysen då endast dödsbränder finns medräknat, inga skador vid brand ingår, varken personskador eller egendomsskador.

Räddningstjänsten har stöd i rättsfall vid LSO-tillsyn där det efter juridisk prövning visat sig skäligt med en förhöjd brandskyddsnivå (boendesprinkler m.m.) vid en förtätning av personer med behovsprövning som själva inte kan utrymma. Bostäder som byggts med det statliga stödet utan utökat brandskydd riskerar då att bli kostsamma för kommunen då räddningstjänsten via LSO-tillsyn kan förelägga fastighetsägaren om utökat brandskydd.

I ett examensarbete från Karlstad universitet visar en studie att det är samhällsekonomiskt lönsamt att installera vidarekopplade brandvarnare hos personer med trygghetslarm som är över 65 år.

Biståndsbedömning/behovsprövning genomförs i dagsläget när en ny kund/brukare beviljas åtgärder av kommunen men den innehåller sällan brandförebyggande och brandskadereducerande åtgärder. Utgångspunkten är ofta att brukaren ska få en fungerande vardag och hjälpmedlen är baserade på samma grund. Brandsäkerhetsperspektivet är inte anledningen till att man får hjälpmedlet.

Grunden för förskrivning av hjälpmedel är att det ska komma till användning och ha en proportionerlig kostnad. Det hjälpmedel som förskrivs ska vara enklast möjliga hjälpmedel som tillgodoser patientens behov av funktion, aktivitet och delaktighet. En viktig del för att få ett ekonomiskt hållbart samhälle innebär att rätt åtgärd hamnar på rätt plats.

Samhällets inriktning är att äldre personer och personer med vissa funktionsnedsättningar ska ha möjlighet att bo kvar i sin bostad så länge som möjligt och få individuellt anpassat stöd i form av vård, hjälpmedel och anpassning av bostaden. Prognosen visar att till år 2030 förväntas antalet personer över 80 år stiga från 534 000 till 806 000 personer. Behovet av vårdinsatser i ordinärt boende kommer då sannolikt öka.

En fastighetsägare/hyresvärd tecknar ofta ett avtal med hyresgästföreningen, så kallad förhandlingsordning. Om hyresgästen själv önskar ett tilläggsval som i sin tur medför ökade kostnader för fastighetsägaren finns stora möjligheter att avtala hyreshöjningen i hyreskontraktet som i sin tur kompenseras med ett höjt bostadstillägg.

Ekonomiska hinder:

- Otydlig ekonomisk ansvarsfördelning vid behov av stärkt brandskydd
- Inget krav på utökat brandskydd i trygghetsbostäder
- Begränsningar i förskrivningar av hjälpmedel

- Brist i utbildning för personalen för att få effektiva åtgärder på rätt plats
- Kommunens och individens ekonomiska förutsättningar varierar

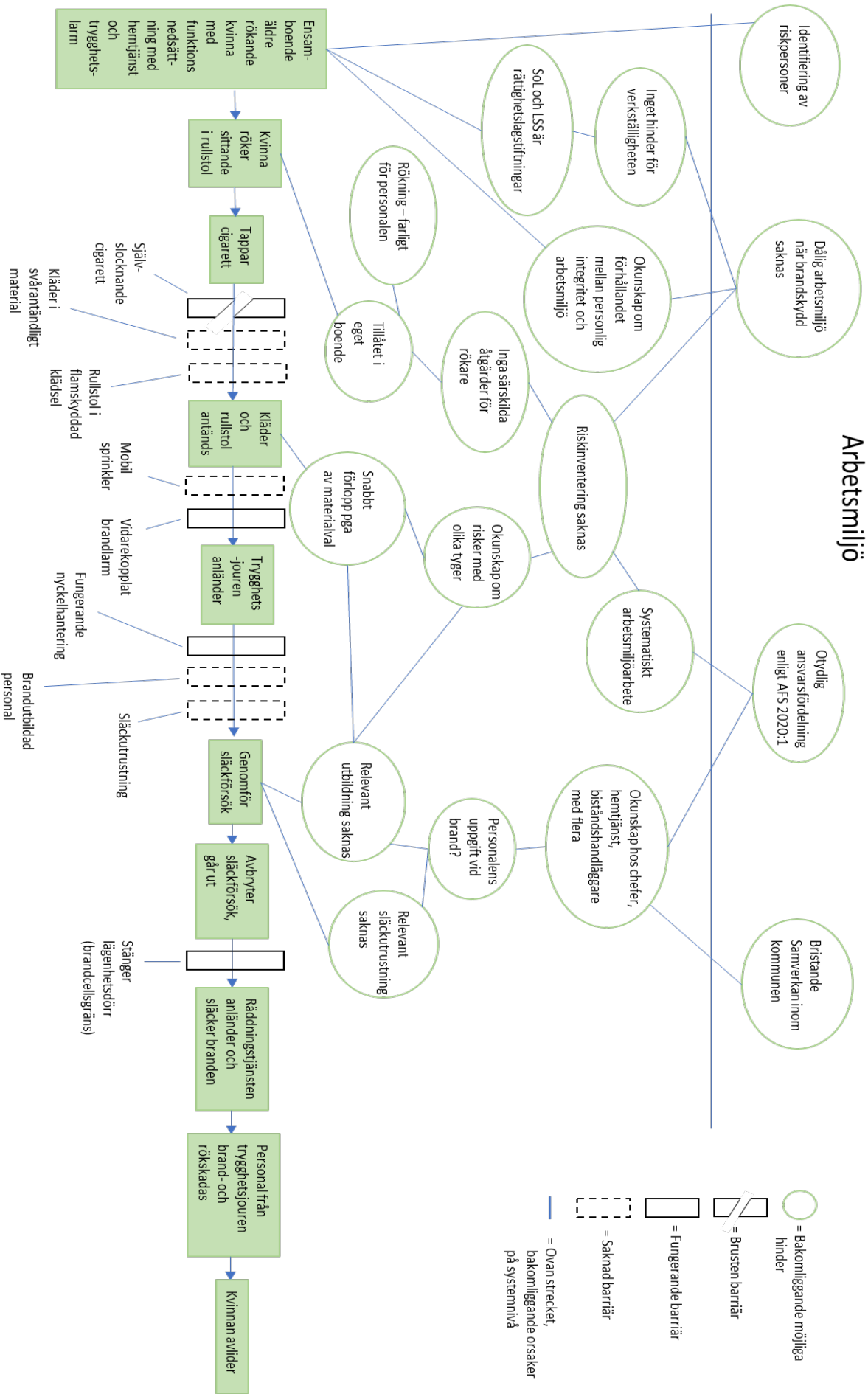
Arbetsmiljö

Projektgruppen har tittat på arbetsgivarperspektivet avseende arbetsmiljön vid arbete i någons hem. Vad förväntas av personalen (hemtjänstpersonal, personliga assistenter m.fl.) vid ett brandtillbud och vilka krav som då kan ställas på brandskyddet i bostaden för att möjliggöra arbetsuppgiften? Utifrån projektgruppens erfarenheter är variationen i vad som förväntas av personalen i dagsläget, väldigt stor. Vissa kommuner utbildar all personal och förser dem med utrustning som gör att de ska kunna agera både vid olyckor i någons hem, men också vid olyckor utanför deras ordinarie uppdrag som exempelvis en trafikolycka som de passerar. Andra kommuner utbildar inte personalen alls i vare sig brandskydd eller exempelvis HLR eftersom de anser att det uppdraget inte ingår i deras arbetsuppgifter.

I och med otydligheten i ansvarsfrågan om brandskydd i det enskilda hemmet hos särskilt riskutsatta finns även en stor variation i hur kommunerna arbetar med denna fråga. Vissa kommuner inkluderar brandskydd i biståndsbedömning/behovsprövning men det gäller långt ifrån alla.

I MTO kartan nedan har projektgruppen försökt identifiera det bristande juridiska stödet för brandskydd kopplat till arbetsmiljön när arbetet utförs i någons hem.

Arbetsmiljö

Lagstöd för arbetstagarens säkerhet vid brand

I den tidigare AFS⁸⁴ reglerades hur en arbetsplats ska utformas. Exempelvis fanns krav på släckutrustning, utbildning och utrymningsvägar. 2020 ersattes den av en ny AFS⁸⁵ där undantag infördes gällande tillfälliga arbetsplatser i den enskilda hemmet, detta då rådighet saknas över arbetsplatsen.

Otydligheten i om arbetsgivaren är ansvarig för det systematiska brandskyddet för arbetstagaren i det enskilda hemmet där arbetet utförs, visar sig i AFS 2020:1. Under rubrikerna ”*Till vem riktar sig föreskrifterna (4§)*” och ”*Systematiskt arbetsmiljöarbete (6§)*”.

I regelverket framgår i 4§ punkt 1 att *Arbetsgivaren ansvarar för att 6 och 22–166 §§ följs. Den arbetsgivare som inte råder över en arbetsplats behöver dock endast följa 6 §*. Exempel över arbetsplatser som arbetsgivaren inte råder över är det enskilda hemmet, vilket framgår av det allmänna rådet till ovan nämnda rubrik.

I 6§ står följande: *I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete finns grundläggande bestämmelser om hur arbetsgivaren ska organisera, genomföra och följa upp sitt arbetsmiljöarbete för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall i arbetet, samt skapa en tillfredsställande arbetsmiljö. Arbetsgivaren ska, i sitt systematiska arbetsmiljöarbete, beakta och hantera de arbetsmiljöförhållanden som regleras i 22–166 §§ i dessa föreskrifter.*

I sista meningen i 6§ framgår att arbetsgivaren ska hantera paragraferna 22-166 där brandskyddet inkluderas (103-109§§). Detta innebär att det blir svårt för arbetsgivaren att veta om arbetsgivaren är ansvarig för brandskyddet i det enskilda hemmet eller ej.

Frångänglighet

AFS⁸⁶ 91§ ställer krav på så kallad frångänglighet för alla arbetsplatser. Hänvisning finns till BBR avseende utrymningsplatsers utformning. En stor skillnad är dock att Arbetsmiljöverket inte medger något undantag vid installation av automatiskt släcksystem, samma kravbild gäller oavsett om en arbetsplats är sprinklad eller inte. Enligt 21§ så gäller kravet för alla arbetsplatser vid nybyggnad eller ombyggnad. Även vid tillsyn så kan Arbetsmiljöverket ställa kravet. För tillfälliga arbetsplatser i någons hem så faller dock kravet på grund av problem med rådigheten över arbetsplatsen.

I ett förarbete till rapporten ”Brandsäker arbetsplats i hemmiljö”⁸⁷ ställs ett antal frågor till Arbetsmiljöverket om ansvaret gällande brandskydd för personal som arbetar i någons hem. Nedan följer ett av deras svar:

⁸⁴ AFS 2009:2 Arbetsplatsens utformning. Arbetsmiljöverket.

⁸⁵ Arbetsplatsens utformning (AFS 2020:1), föreskrifter. Arbetsmiljöverket.

⁸⁶ Arbetsplatsens utformning (AFS 2020:1), föreskrifter. Arbetsmiljöverket.

⁸⁷ [Rapport-Brandsaker-ar](https://www.raddsamvg.com/wp-content/uploads/2021/02/Rapport-Brandsaker-arbetsplats-i-hemmiljo.pdf) <https://www.raddsamvg.com/wp-content/uploads/2021/02/Rapport-Brandsaker-arbetsplats-i-hemmiljo.pdf> (hämtat 2023-01-31, kl. 07.30)

Från 2021-01-01 kommer Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsplatsens utformning (AFS 2009:2), ersättas med AFS 2020:1. Föreskriften kommer inte längre gälla fullt ut för arbetsplatser som arbetsgivaren inte råder över och kan påverka utformningen av, till exempel arbete i någons hem. Arbetsgivaren har dock fortfarande ansvar enligt arbetsmiljölagen, och föreskrifterna kan då användas som vägledning för hur arbetsmiljölagens krav kan uppfyllas.

AFS reglerar säkerheten för arbetstagaren men inte personalens arbetsuppgifter i händelse av brand. Därmed är det oklart vilket ansvar som vilar på arbetstagaren när det gäller att den boende ska sättas i säkerhet vid en farlig situation, där den boende inte kan utrymma själv.

Utdrag ur AFS 2020:1

Till vem riktar sig föreskrifterna

4 § Föreskrifterna riktar sig till följande.

1. Arbetsgivaren ansvarar för att 6 och 22–166 §§ följs. Den arbetsgivare som inte råder över en arbetsplats behöver dock endast följa 6 §, 126 § andra meningen, 127–131 och 134 §§

Allmänna råd: Arbetsgivaren råder inte över arbetsplatsen, om denna varken äger eller har hyresavtal för arbetsplatsen, eller av annan anledning inte har möjlighet att påverka utformningen av arbetsplatsen. Exempel på arbetsplatser som arbetsgivaren inte råder över är när arbetet sker i någon annans enskilda hem. För alla arbetsgivare, även de som omfattas av undantaget i denna paragraf, finns regler om ansvar för arbetstagares hälsa och säkerhet på arbetsplatsen i arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets övriga föreskrifter. I arbetsmiljölagen finns till exempel krav på personalutrymmen.

Dålig arbetsmiljö när brandskydd saknas

Det finns risk för att arbetsmiljön påverkas negativt när brandskyddet är bristfälligt i en bostad där omvårdnadspersonal arbetar. Detta utgör dock inget hinder för verkställigheten av den beviljade insatsen. Den personliga integriteten och självbestämmanderätten får dock inte ske på bekostnad av personalens arbetsmiljö⁸⁸ enligt AMV:s svar.

Kommunen kan då erbjuda andra hjälpinsatser som förbättrar arbetsmiljön, exempelvis andra boendeformer. När det uppstår konflikter mellan olika regelverk som exempelvis arbetsmiljölagens krav på en tillfredsställande arbetsmiljö, och å andra sidan socialtjänstens möjligheter att tillgodose olika vårdbehov bör en "lösning kunna åstadkommas efter en rimlig avvägning av tyngden hos olika intressen"⁸⁹.

⁸⁸ Rapport-Brandsaker-ar <https://www.raddsamvg.com/wp-content/uploads/2021/02/Rapport-Brandsaker-arbetsplats-i-hemmiljo.pdf> (hämtat 2023-01-31, kl. 07.30)

⁸⁹ Ibid

Stora skillnader i arbetsmiljön beroende på verksamhetsklass

Arbetsmiljön skiljer sig markant åt mellan de som arbetar inom kommunens behovsprövade särskilda boenden och de som arbetar i någons hem. Skyddsnivån för Vk5B med exempelvis sprinkler, nödbelysning, släckutrustning och brandlarm påverkar även personalens skyddsnivå vid brand till det bättre.

Projektgruppens erfarenheter, utifrån tidigare genomförda intervjuer⁹⁰, upplever att omvårdnadspersonal i olika stor utsträckning omedvetet eller medvetet identifierar särskilt riskutsatta. Detta sker ibland utan direkt kunskap om vilka åtgärder som hade varit effektiva för att minska risken och konsekvenserna av en brand. Det finns heller inte alltid rutiner för hur identifierade brister ska hanteras. Den otydliga ansvarsfördelningen gör det också svårt för personalen att veta hur man ska gå till väga och vem som ska beställa och betala utrustning.

Otydlighet och dåliga förutsättningar som beskrivs ovan skapar sämre psykisk arbetsmiljö för personalen. Samtidigt som ett arbete för att stärka brandskyddet hos den riskutsatta brukaren förbättrar både den fysiska och den psykiska arbetsmiljön⁹¹.

Passiv rökning ur personalens perspektiv

Arbetsgivaren ansvarar för att arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök eller utsläpp från tobaksliknande produkter⁹². Även Arbetsmiljöverket⁹³ kräver att arbetsplatser är fria från luftföroreningar som kan vara skadliga för hälsan.

Generellt accepterar tobakslagen rökning inom enskilda bostäder⁹⁴ men om bostaden samtidigt utgör en arbetsplats så står två lagstiftningar mot varandra och juridisk prövning saknas. Exempel finns där skyddsombud inom hemtjänsten lagt skyddsstopp⁹⁵ på arbete i lägenheter med rökande brukare för att på så sätt skydda sin personal.

Detta är intressant ur ett brandperspektiv då nästan 50 % av Sveriges dödsbränder är rökningrelaterade⁹⁶. Allt arbete för att minska användningen av glödande tobaksprodukter är därför positivt. Många gånger finns ett muntligt avtal med brukaren/den boende att hen bara får röka när personalen är på plats för att minska risken för brand⁹⁷. Detta påverkar dock personalens arbetsmiljö på ett negativt sätt.

⁹⁰ [Rapport-Brandsaker-arbetsplats-i-hemmiljo-1.pdf \(raddsamvg.com\)](#)

⁹¹ [Rapport-Brandsaker-arbetsplats-i-hemmiljo-1.pdf \(raddsamvg.com\)](#)

⁹² Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter, 6 kap 10 §

⁹³ Arbetsplatsens utformning § 110. AFS 2020:1. Arbetsmiljöverket

⁹⁴ Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter, 6 kap 4 §

⁹⁵ <https://arbetet.se/2013/05/28/skyddsstopp-mot-rokare/> (hämtat 2022-05-06, kl. 07.31)

⁹⁶ Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020. Sid. 13.

⁹⁷ Hemtjänst och brandsäkerhet – ur hemtjänstens perspektiv. Brandforsk 2021:2

Sammanfattning arbetsmiljö

I och med otydligheten i ansvarsfrågan om brandskydd hos särskilt riskutsatta finns en stor variation i hur kommunerna arbetar med denna fråga. Vissa kommuner inkluderar brandskydd i biståndsbedömning/behovsprövning men långt ifrån alla. Ett stärkt brandskydd hos individen genererar också en bättre arbetsmiljö för personalen både i vardagen och i händelse av brand.

I Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS 2009:2) reglerades hur en arbetsplats utformas. Exempelvis fanns det tidigare krav på släckutrustning, utbildning och utrymningsvägar. I den senaste AFS avseende arbetsplatsens utformning finns undantag gällande arbete i den enskildes hem. Detta innebär att det blir svårt för arbetsgivaren att veta om arbetsgivaren är ansvarig för brandskyddet i det enskilda hemmet eller ej.

AFS reglerar säkerheten för arbetstagaren men inte personalens arbetsuppgifter i händelse av brand. Därmed är det otydligt vilket ansvar som vilar på arbetstagaren när det gäller att den boende ska sättas i säkerhet vid en farlig situation, där den boende inte kan utrymma själv.

Ofta vilar ett oskrivet ansvar på omvårdnadspersonal som arbetar i någons hem, när det gäller att identifiera riskpersoner. Detta görs ibland omedvetet och utan direkt kunskap om vilka åtgärder som hade varit effektiva för att minska risken och konsekvenserna av en brand. Den otydliga ansvarsfördelningen gör det också svårt för personalen att veta hur man ska gå till väga och vem som ska beställa och betala utrustningen. Vilket leder till osäkerhet och försämrad arbetsmiljö.

Den personliga integriteten och självbestämmanderätten får inte ske på bekostnad av personalens arbetsmiljö. När det uppstår konflikter mellan olika regelverk som exempelvis arbetsmiljölagens krav på en tillfredsställande arbetsmiljö, och å andra sidan socialtjänstens möjligheter att tillgodose olika vårdbehov bör en "lösning kunna åstadkommas efter en rimlig avvägning av tyngden hos olika intressen" skriver AMV i sitt svar i rapporten "Brandsäker arbetsplats i hemmiljö". Det saknas dock juridisk prövning i frågan.

Arbetsmiljöns hinder:

- Arbetsgivaren råder inte över arbetsplatser i ordinärt boende
- Otydligheten i AML gällande systematiskt brandskyddsarbete leder till stora variationer i arbetet i olika kommuner
- Avsaknaden av adekvat utbildning
- Personalens roll vid brand hos vårdtagaren är inte tydliggjord i AML
- Självbestämmande vs arbetsmiljö

Teknik

Tekniska skyddsåtgärder i form av exempelvis brandvarnare, handbrandsläckare och brandfilt är effektiva för personer med full funktion men för riskgrupper är de inte lika verksamma. Även om exempelvis brandvarnaren tjuter har personer i riskgrupp ofta begränsad förmåga att agera eller sätta sig i säkerhet på egen hand och eventuella grannar som hör brandvarnaren har sällan nycklar till alla grannlägenheter. För riskutsatta personer i ordinarie boende så kan dock vissa tekniska brandskyddslösningar vara avgörande för att minska skador och öka överlevnaden vid brand, speciellt för ensamboende där varken samboende personer eller personal finns tillgängliga för att kunna assistera vid ett brandtillbud. Nedan beskrivs de vanligast förekommande tekniska brandskyddslösningarna och avsnittet inleds med en beskrivning av hur själva brandförloppet ser ut vid dödsbränder i bostäder.

Dimensionerande brandscenario för bostäder

Vid bedömning av tekniska produkter och dess relevans så bedöms tidsaspekten vara intressant i det dimensionerande brandscenariot, dvs hur snabbt det brinner i en bostad. I den bostadsmiljö som fanns 1950 tog det normalt 15 minuter från en antändning till dess att ett rum var övertänt⁹⁸. Ett kvarts sekel senare var tiden nere på 5 minuter⁹⁹ och vid brandförsök¹⁰⁰ av nutida normalt möblerade lägenheter så aktiverar brandvarnaren efter ca 1 minut och övertändning sker efter ca 3 minuter vid flamstartade bränder. Denna utveckling har berott på ökad användning av plaster i inredningen som accelererar brandförloppen.

Vid nutida analytisk dimensionering av brandskyddet för bostäder så ska enligt Boverkets allmänna råd¹⁰¹ FAST-utveckling tillämpas, vilket bedöms motsvara övertändning inom ca 3 min av ett generellt bostadsrum.

Vid studier¹⁰² av Sveriges dödsbränder mellan åren 1999 och 2007 (totalt 893 omkomna personer) så visar det sig att typdödsbranden sker i bostäder, nattetid med brandstart i sovrummet orsakat av rökning. Vid en typisk dödsbrand så har branden spridit sig utanför startbrandrummet vid räddningstjänstens ankomst. Hur snabbt en brand utvecklar sig beror dock av en mängd olika faktorer men vid dödsbränder har det dock visat sig (intervju nr. 9) att majoriteteten av dödsbränder startas via glödsbrand och det tar generellt sett relativt lång tid (ca 30-120 min.) innan glödsbranden övergår i en flammande brand. Själva bränslet vid dödsbränder utgörs generellt av kläder eller möbler/inredning i den omkomnas närhet. Tabellen nedan visar de vanligaste brandorsakerna vid dödsbränder under åren 2009-2022 för åldersgruppen 65+. Detta visar just att majoriteteten av bränderna startar som en glödsbrand.

⁹⁸ En nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till enskilda. Redovisning av uppdrag Fö2009/2196/SSK 2010. MSB. Sid. 35.

⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=LogdAPp9rFI> (hämtat 2022-05-11 kl. 15.35)

¹⁰¹ Boverkets allmänna råd om analytisk dimensionering. BFS 2011:27 med ändringar t.o.m. BFS 2013:12. BBRAD 3. Boverket.

¹⁰² The state of the residential fire fatality problem in Sweden: Epidemiology, risk factors, and event typologies. A Jonsson, C Bonander, F Nilson, F Huss. Journal of Safety Research 62 (2017) 89–100

Brandorsak	Antal omkomna	
Avsiktlig brand	20	7%
Spis	18	6%
Rökning	144	50%
Levande ljus	27	9%
Fel i utrustning	23	8%
Värmeöverföring	28	10%
Gnistor	5	2%
Annan	22	8%

Figur 2 Samanställning av statistik från MSB dödsbrandsdatabas IDA. År 2009-2020. Ålder 65+

Detta innebär att brandcellsindelningen inte är av betydelse för den omkomna som oftast befinner sig inom den brandcell där branden startar. Brandcellerna har dock betydelse för övriga personer inom samma byggnad.

Släckredskap

BBR ställer inga krav på fasta släckredskap för bostäder i Vk3A, sådant regleras endast för arbetsplatser i Vk1 med hög brandbelastning¹⁰³. Släckredskap som exempelvis handbrandsläckare betraktas som lös inredning och regleras inte i byggreglerna.

Arbetsplatser har dock krav¹⁰⁴ på släckredskap, men detta gäller inte för arbete i bostäder då arbetsgivaren inte råder över lokalen.

LSO 2 kap 2 § innehåller visst lagstöd i ”...skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand...” men trots detta relativt tydliga lagstöd så finns ingen förordning, föreskrift eller allmänt råd kopplat till denna lagparagraf avseende förekomst av släckredskap. MSB rekommenderar¹⁰⁵ dock en 6 kg handbrandsläckare i alla bostäder och denna rekommendation återkommer bl.a. i vägledningen¹⁰⁶ som getts ut tillsammans med Socialstyrelsen. Några LSO-rättsfall kopplat till förekomst av släckredskap i bostäder finns inte.

Någon separat lag som kräver släckredskap i bostäder finns inte.

Brandvarnare

Ett lyckat utfall av fungerande brandvarnare i en bostad bygger på att den boende själv kan uppfatta signalen och agera/utrymma, vilket är ett krav enligt BBR¹⁰⁷. Om en riskutsatt person inte kan uppfatta signalen från brandvarnaren eller inte klarar av att snabbt agera själv så bedöms förekomst av brandvarnare spela mindre roll. Vid förekomst av grannar så kan dock brandvarnaren väcka uppmärksamhet och eventuellt korta tiden tills personen får hjälp. Även för enbostadshus kan brandvarnaren höras utifrån och väcka uppmärksamhet.

Vid en majoritet av Sveriges dödsbränder så saknas¹⁰⁸ fungerande brandvarnare. Vid en närmre granskning från räddningstjänsten insatsstatistik¹⁰⁹ visar det sig att fungerande brandvarnare

¹⁰³ BBR 5:731.

¹⁰⁴ AFS 2009:2 Arbetsplatsens utformning. Arbetsmiljöverket.

¹⁰⁵ Brandsläckare i <https://www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/brandsakerhet-i-hemmet/brandskyddsutrustning/brandslackare/emmet> (msb.se) (hämtat 2022-11-29 kl. 14.37)

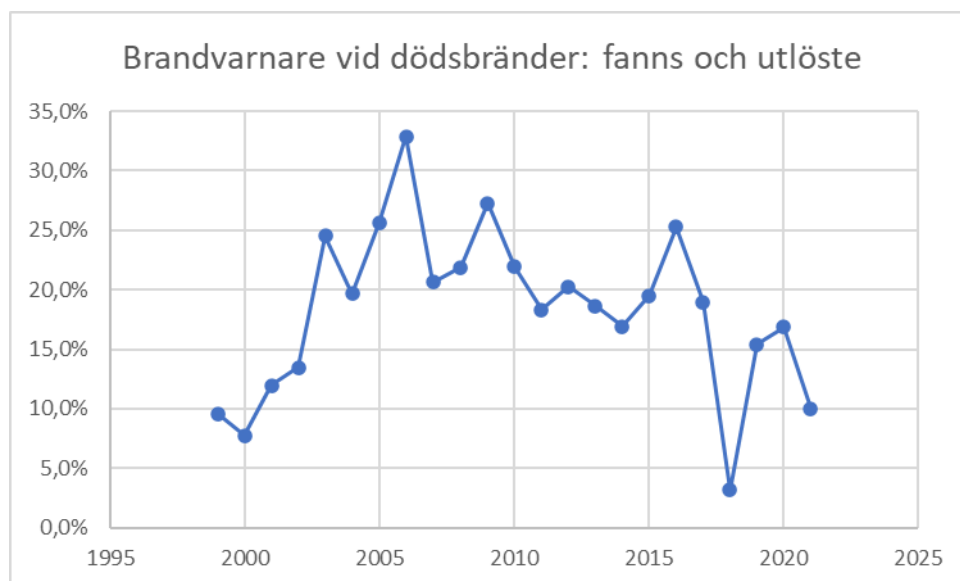
¹⁰⁶ Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

¹⁰⁷ BBR 5:213.

¹⁰⁸ Sid. 13. Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

¹⁰⁹ Databas IDA. MSB

(brandvarnare: fanns och utlöste) endast fanns vid 3 – 33 % av dödsbränderna år 1999 – 2020, se figur 3. Statistiken visar de dödsbränder där räddningstjänsten identifierat en fungerande brandvarnare, eventuellt kan andelen vara högre då det finns en viss osäkerhet i rapporteringen som kategoriseras som "uppgift saknas" eller "vet inte om den fanns".

Figur 3 Andel dödsbränder med fungerande brandvarnare

Generellt betraktas brandvarnare som en samhällsekonomiskt lönsam installation¹¹⁰. Mest lönsam betraktas en batteridrivna brandvarnare, jämfört med en nätansluten. Brandvarnare utgör en fast installation och är krav¹¹¹ sedan år 1999 vid nybyggnad och ombyggnad av bostäder i Vk3A. Det finns även ett allmänt råd¹¹² från Räddningsverket (nuvarande MSB) där brandvarnare rekommenderas i samtliga bostäder oavsett när bostaden uppfördes. Det allmänna rådet är inte kopplat till någon föreskrift eller förordning utan ligger direkt under LSO 2 kap 2§ och utgör MSB:s tolkning av ett "skäligt" brandskydd. Någon separat lag finns dock inte angående förekomst av brandvarnare. Däremot finns rättsfall¹¹³ på Kammarrättsnivå där räddningstjänsten via LSO förelagt fastighetsägare till bostäder om brandvarnare och vunnit den juridiska prövningen. Vilket då ses som ett vägledande rättsfall.

Vidarekopplat larm och hjälp utifrån

Där trygghetslarm förekommer så har vissa kommuner policy om brandvarnare vars larm vidarekopplas till larmcentral via trygghetslarmet. Äldre analoga system har dock ingen automatisk kontroll av uppkopplingen mot larmcentral. Avsaknad av automatisk kontroll av uppkoppling innebär att vid strömbortfall eller om exempelvis telefonjacket är utdraget så uppmärksammas inte detta av larmmottagaren. Detta har uppmärksammats av bl.a. SVT Uppdrag granskning¹¹⁴. Den nya digitala standarden för trygghetslarm har dock hanterat denna problematik och har automatisk kontroll av

¹¹⁰ Kostnadsnyttoanalyser och evidens av brandskydd i bostäder – brandvarnare och handbrandsläckare. Publikationsnummer MSB 309-11. MSB

¹¹¹ BBR 5:353

¹¹² SRVFS 2007:1 Statens allmänna råd och kommentarer om brandvarnare i bostäder.

¹¹³ Kammarrätten i Göteborg. Målnummer 5590-18.

¹¹⁴ [UG-referens: Det trygga](https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/referens/ug-referens-det-trygga-larmet)<https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/referens/ug-referens-det-trygga-larmet> | SVT Nyheter (hämtat 2022-08-25 kl. 10.48)

uppkoppling¹¹⁵. Projektgruppens erfarenhet från Västra Götaland är att många analoga trygghetslarm finns kvar och fortfarande inte är utbytta mot digitala system.

Utan möjlighet att själv kunna utrymma vid brand så bedöms räddningstjänstens insatstid generellt vid flamstartade bränder spela mindre roll, detta då det först tar ca 1 min för en brandvarnare att aktivera¹¹⁶ och om larmet sedan är vidarekopplat till larmcentral så har en heltidsbrandstation generellt 1,5 min anspänningstid dvs tiden tills att brandbilen börjar rulla. Då återstår 30 sekunder (innan brandrummet övertänds) för räddningstjänsten att köra fram till byggnaden, lokalisera brandrummet, trycksätta slangsystem och forcera dörren till bostaden. Larmhanteringen med tillhörande teknisk larmfördröjning har inte beaktats. Detta är dock det generella fallet som brandskyddet ska dimensioneras för enligt Boverkets byggregler¹¹⁷. Vid glödstartade dödsbränder har det dock visat (intervju nr. 9) sig finnas betydligt längre tid för livräddande släckning/åtgärd och här skulle även en relativt lång insatstid från räddningstjänsten med tillhörande släckinsats kunna rädda liv.

Eventuella brandbefäl (Första Insats Person), hemtjänstpatruller, civila insatspersoner (CIP) m.fl. som av en händelse kan råka vara i närheten av den branddrabbade bostaden bedöms för flamstartade bränder ha relativt små möjligheter till ett lyckat ingripande, detta då samhället ställer höga krav på arbete¹¹⁸ i ett brandrum. Rökdykning innebär stora risker och utsätter personalen för extremt stor belastning vilket endast accepteras för välutbildade brandmän med rätt utrustning och minimum en styrkeledare och fyra brandmän¹¹⁹.

Men för glödstartade bränder med låg tillväxthastighet och relativt lång tid (30-120 min) tills glödbranden övergår till en flammande brand så bedöms det finnas goda möjligheter till ett lyckat ingripande från oskyddad personal och civilpersoner. Forskning¹²⁰ visar att äldre personer (65+) som skadats i bränder men inte omkommit så har endast 39 % utrymt själva. Övriga har fått hjälp att utrymma av exempelvis grannar, hemtjänst, blåljus etc.

ca 20 % av dödsbränderna omfattar personer som kunde utrymma men själva valt att stanna kvar, primärt för att försöka släcka branden¹²¹. Detta skulle kunna tolkas som att det är väldigt riskfyllt att gå in till sin granne och försöka släcka en eventuell brand, men det lilla som är känt (intervju nr. 9) om denna grupp är att dödsfallen i princip uteslutande handlar om personer som redan befann sig i den brandutsatta bostaden. I många fall hittas de omkomna i köket med rinnande vatten, men det finns även något fall där den boende har begett sig längre in i bostaden för att hitta en handbrandsläckare eller liknande.

¹¹⁵ [Trygghetslarm - en vägledning](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2010-11-19.pdf)<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2010-11-19.pdf> (hämtat 2022-08-25 kl. 11.17)

¹¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=LogdAPp9rFI> (hämtat 2022-05-11 kl. 15.35)

¹¹⁷ Boverkets allmänna råd om analytisk dimensionering. BFS 2011:27 med ändringar t.o.m. BFS 2013:12. BBRAD 3. Boverket.

¹¹⁸ AFS 2007:7 Rök- och kemdykning. Arbetsmiljöverket

¹¹⁹ Ibid

¹²⁰ Bostadsbränder och äldre personer – tvärvetenskapliga framgångsfaktorer för reducering av döda och svårt skadade.

Finn Nilson, Carl Bonander, Marcus Runefors, Lotta Vylund och Linnea Lundgren. Brandforsk 2019:5

121 Fatal residential Fires: Prevention and Response. Marcus Runefors. 2020. LTH

Spisvakt

Studier¹²² visar att 8 % av dödsbränderna orsakas av torrkokningar (mindre än 5 omkomna årligen). Underlag saknas om det fanns spisvakt installerad vid aktuella dödsbränder och spisvakten i så fall inte fungerade som tänkt. Men förutsatt att spisvakten ger avsedd effekt och inte fanns på plats vid aktuella dödsbränder så innebär det att en liten del av dödsbränderna kan reduceras genom installation av spisvakt, vilket också via ett vägledande rättsfall¹²³ går att få installerad på kommunens bekostnad¹²⁴.

Utifrån lagen om bostadsanpassningsbidrag¹²⁵ så finns ett vägledande rättsfall¹²⁶ angående rätten till installation av spisvakt. Det handlar om en person med Parkinson med styrka minnes- och uppmärksamhetsproblem som ansökt om spisvakt. Kommunen avlog ansökan med motiveringen att spisvakt inte utgör någon fast installation och därmed inte är bidragsberättigad. Prövningen gick hela vägen upp till Regeringsrätten som fastställde rätten till spisvakt med motiveringen att en spis utgör en fast funktion i en bostad som inte får tas med vid flytt, en spisvakt oavsett utformningen är ett komplement till den fasta funktionen och ska därför vara bidragsberättigad. I propositionen¹²⁷ bakom senaste ändringen av lagen så anger regeringen att spisvakt ska vara bidragsberättigad ”om spisvakten är en förutsättning för att den enskilde ska kunna använda sin spis på ett tryggt och säkert vis”.

Studier¹²⁸ visar dock att det inte är samhällsekonomiskt lönsamt att generellt installera spisvakt i alla bostäder. Däremot i bostäder för mer sårbara individer, exempelvis 65 år och äldre, så finns det visst stöd för generell installation av spisvakt. Detta motiveras dock inte av dödsbränderna isolerat, däremot för dödsbränderna tillsammans med övriga brandskador (personskador, egendomsskador) orsakat av spisbränder hos riskutsatta, så indikerar studien på en samhällsekonomisk nytta.

Automatiskt släcksystem

Traditionella krav på larm, bemanning och byggnadstekniskt brandskydd är i många fall inte tillräckliga¹²⁹, de snabba brandförlopp som idag förekommer gör att någon form av aktivt släcksystem behövs om de boende har svårt att själva utrymma och inte snabbt kan få hjälp av utbildad personal.

Dödsfallen vid brand kan potentiellt minskas¹³⁰ med 70 % om boendesprinkler¹³¹ skulle installeras i alla bostadshus. Ett generellt sprinklerkrav för alla bostäder har dock Boverket bedömt som ej samhällsekonomiskt lönsamt då varje sparat liv skulle kosta ca 655 miljoner kronor¹³², något som högt överstiger samhällets betalningsvilja. För byggnader där det finns en förtätning av personer som inte själva kan utrymma så har det dock bedömts samhällsekonomiskt lönsamt med fast installerad sprinkler, exempelvis sjukhus, äldreboenden och psykiatri.¹³³ Samma studie redovisar att förekomst av

¹²² The state of the residential fire fatality problem in Sweden: Epidemiology, risk factors, and event typologies. A Jonsson, C Bonander, F Nilson, F Huss. Journal of Safety Research 62 (2017) 89–100

¹²³ Regeringsrätten. Målnummer 6745-09. Avgörandedatum 2010-05-06

¹²⁴ Lag om bostadsanpassningsbidrag. SFS 2018:222 med ändringar t.o.m. SFS 2019:983

¹²⁵ Lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag med ändringar t.o.m. SFS 2019:983

¹²⁶ Regeringsrätten. Målnummer 6745-09. Avgörandedatum 2010-05-06

¹²⁷ Proposition 2017/18:80 sid. 27 och 69

¹²⁸ Nyttöanalys av spisvakt och portabelt sprinklersystem vid bostadsbränder. M Runefors. H Frantzich. Report 3210. Brandteknik LTH. Lund 2017

¹²⁹ En nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till enskilda. Redovisning av uppdrag Fö2009/2196/SSK. MSB 2010. Sid. 34.

¹³⁰ Riskreducerande åtgärder för dödsbränder i bostäder. Karlstad: MSB 1241

¹³¹ Boendesprinkler typ 3 enligt SS-EN 16925:2018

¹³² Konsekvensutredning brandskydd BBR 19, Bilaga E. 2011. Boverket

¹³³ Konsekvensutredning brandskydd BBR 19, Bilaga E. 2011. Boverket

termisk sprinkler minskar sannolikheten att omkomma vid brand med 64 % inom vårdboenden. En liknande studie¹³⁴ från MSB visar på en minskning av dödsbränderna med 72 %.

För enstaka utspridda lägenheter med riskutsatta personer så bedöms det alltså inte vara samhällsekonomiskt försvarbart med fast installerat släcksystem.

Som alternativ till fast installerat släcksystem finns det exempel på marknaden av typen portabel sprinkler, ett flyttbart släcksystem som lättare kan installeras hos riskutsatta personer i utspridda bostäder till en lägre kostnad jämfört med fasta system. Systemet aktiverar inte enbart på värme som en vanlig fast installerad sprinkler utan den portabla sprinklern kan styras att aktivera på en kombination av rök och värme, vilket ger en snabbare aktiveringstid med mindre brandskador som följd. Det finns dock ingen teknisk standard eller definition av begreppet portabel sprinkler, vilket innebär ett hinder vid kravställning och offentlig upphandling. Forskare¹³⁵ har dock via en produkt som marknaden erbjuder indikerat en samhällsekonomisk lönsamhet med installation av portabel sprinkler för rökare som är sängbundna eller starkt begränsade i sin utrymningsförmåga. Andra benämningar av systemet är "mobil sprinkler" eller "detektoraktiverat sprinklersystem". Projektgruppen noterar att både MSB och Boverket använt dessa begrepp i olika rapporter^{136 137} och vägledningar¹³⁸, trots att det saknas definition och teknisk standard/vägledning.

Ett första steg¹³⁹ till utveckling av en teknisk standard togs av dåvarande Räddningsverket tillsammans med norska DSB år 2007 med statligt finansierade brandtester utförda i Trondheim. Tre olika dimensionerande brandscenarion togs fram och totalt 5 leverantörer brandprovade sina produkter men ingen leverantör klarade testerna. Sedan avstannade arbetet.

Idag finns en dominerande leverantör av portabel sprinkler på den nordiska marknaden, som erbjuder en patenterad¹⁴⁰ produkt. Företagets VD¹⁴¹ uppger dock att det inte förekom några patentkonflikter vid brandtesterna i Trondheim där ytterligare fyra liknande produkter brandprovades.

Projektgruppen har deltagit i en rad möten under våren 2022 med intressanta aktörer, med syfte att försöka initiera ett arbete med att utveckla en teknisk vägledning för portabel sprinkler. En teknisk vägledning syftar till att säkerställa en skäligen släckeffekt till en skäligen kostnad och underlätta offentlig upphandling av systemet. Något arbete har dock ännu inte startats av någon aktör.

I en lagrådsremiss¹⁴² år 2017 om lagändring av bostadsanpassningsbidrag så avslogs remissförslaget om att portabel sprinkler skulle ingå. Dåvarande regering ansåg att det fanns alltför stora svårigheter vid bedömningen av bostadsanpassningsbidrag för behov av förhöjt brandskydd och att detta inte skulle bidra till någon generell ökning av brandsäkerheten för personer med funktionsnedsättning. Ansvarsfrågan kring kvalitén på eventuella bostadsanpassningsbeslut bedömdes också otydlig och riskerar ge upphov till osäkerhet för både sökande, närstående, bostadsägare och kommuner. Behovet

¹³⁴ Kostnadnyttoanalyser. Sprinkler i särskilda boenden för äldre. MSB 477-12. ISBN 978-91-7383-280-9

¹³⁵ *Runefors m.fl.* rapport 3210. LTH

¹³⁶ Rimligt brandskydd i olika boendemiljöer. Dnr. 2010-9200. MSB

¹³⁷ Regeringsuppdrag – översyn av lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. Rapport 2014:38. Boverket

¹³⁸ Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

¹³⁹ *Lätt monterbara automatiska släcksystem*. Räddningsverket, DSB. Juni 2007

¹⁴⁰ <https://worldwide.espacenet.com/patent/search/family/036793312/publication/EP1853357A1?q=pn%3DEP1853357A1%3F> (hämtat 2022-06-21 kl. 07.19)

¹⁴¹ Mailsvar Fredrik Lindberg, VD på Q-fog. 2022-05-04

¹⁴² Lagrådsremiss Ny lag om bostadsanpassningsbidrag 2 okt 2017

av stärkt brandskydd bedömdes istället kunna tillgodoses via tex tjänster i SoL och ökad kunskap om brandskydd för de utpekade riskgrupperna.

Boverkets arbete¹⁴³ med framtida byggregler indikerar att föreskriftskrav kommer att införas på boendesprinkler inom trygghetsboenden och seniorbostäder, som hamnar inom en ny verksamhetsklass, Vk3C. Även krav på spisvakt finns med i förslaget. Förslagets utmaningar är att det saknas definition av begreppet "trygghetsboende och seniorbostad" vilket riskerar att skapa problem vid kravställning. Vidare så accepteras utrymning med räddningstjänstens stegutrustning från Vk3C vilket isåfall kräver ett aktivt ställningstagande från Boverket att frångänglighetsanpassade utrymningsvägar utgår tack vare installation av automatiskt släcksystem, trots generella behov av frångänglighetsanpassade utrymningsvägar inom Vk3C. Här finns tyvärr ingen samsyn mellan samhällets statliga aktörer där exempelvis Arbetsmiljöverket inte accepterar att kraven på frångänglighet för arbetsplatser utgår vid installation av automatiskt släcksystem, men Boverket sedan år 2012 har accepterat slopade krav på frångänglighet från publika lokaler när automatiskt släcksystem installeras. Boverket behöver alltså ta ställning till om behovet av frångänglighetsanpassade utrymningsvägar för Vk3C kan utgå tack vare installation av automatiskt släcksystem, detta då stegutrymning med räddningstjänsten ofta innebär en oöverstiglig utmaning för rörelsehindrade eller funktionsnedsatta personer.

¹⁴³ Utkast till föreskrifter om säkerhet i händelse av brand. Diarienummer 31/2022. Boverket

Sammanfattning teknik

Byggreglerna ställer krav på att bostäders brandcellsgränser ska kunna hantera snabba och kraftiga brandförlopp. Forskningen inom dödsbränder visar att en majoritet av dödsbränderna är relativt långsamma och glödstartade. Vilket innebär att brandcellsindelningen inte är av betydelse för den omkomna som oftast befinner sig inom den brandcell där branden startar. Brandcellerna har dock betydelse för övriga personer inom samma byggnad.

Det finns inga krav på släckredskap i bostäder, varken i förordningar, föreskrifter eller allmänna råd. Endast via frivilliga rekommendationer uppmanas allmänheten att utrusta sin bostad med handbrandsläckare. Rättsfall till LSO kap 2 § 2 finns inte, kopplat till släckredskap i bostäder.

Ett lyckat utfall av fungerande brandvarnare i en bostad bygger på att den boende själv kan uppfatta signalen och agera/utrymma, vilket är ett krav enligt BBR. Generellt betraktas brandvarnare som en samhällsekonomiskt lönsam installation. Brandvarnare utgör en fast installation och är krav sedan år 1999 vid nybyggnad och ombyggnad av bostäder i Vk3A. Det finns även ett allmänt råd där brandvarnare rekommenderas i samtliga bostäder oavsett när bostaden uppfördes. Någon separat lag finns dock inte angående förekomst av brandvarnare. Däremot finns rättsfall där räddningstjänsten via LSO förelagt fastighetsägare till bostäder om brandvarnare och vunnit den juridiska prövningen.

För glödstartade dödsbränder så bedöms det finnas goda möjligheter att rädda liv med vidarekopplad brandvarnare via trygghetslarmet. Dock förordas digital teknik.

Vid dokumenterade minnes- och uppmärksamhetsproblem så har personer rätt till installation av spisvakt, ett system som effektivt kan hantera torrkokningar. ca 8 % av alla dödsbränder omfattar köksbränder. Forskning finns som indikerar på att installation av spisvakt skulle vara generellt kostnadseffektivt för alla över 65 år. Spisvakt finns dock inte med i byggreglerna.

Fasta släcksystem som exempelvis boendesprinkler bedöms minska dödsbränderna med ca 70 % inom vårdmiljö. Att installera fasta släcksystem inom hela bostadsbeståndet eller punktvis inom vissa lägenheter (där riskutsatta personer bor) är inte samhällsekonomiskt lönsamt. Kostnad för rördragning, pump, cistern, årlig service och kontroll med mera bedöms inte motivera nyttan med systemet.

Portabel sprinkler bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam att installera hos riskutsatta personer inom ordinärt boende. Men det saknas en teknisk standard/vägledning som definierar vad systemet är för något. Utan någon teknisk standard/vägledning bedöms det vara svårt att säkerställa skälighets kvalitet och handla upp produkten enligt LOU.

Boverkets arbete med framtida byggregler indikerar att föreskriftskrav kommer att införas på boendesprinkler inom trygghetsboenden och seniorbostäder, som hamnar inom egen Vk3C. Även krav på spisvakt finns med i förslaget. Förslagets utmaningar är att det saknas definition av begreppet "trygghetsboende och seniorbostad" vilket riskerar att skapa problem vid kravställning. Boverket behöver även ta ställning till om behovet av frångänglighetsanpassade utrymningsvägar kan utgå tack vare installation av automatiskt släcksystem, detta då stegutrymning med räddningstjänsten ofta innebär en oöverstiglig utmaning för rörelsehindrade eller funktionsnedsatta personer.

Tekniska hinder:

- Definition och teknisk standard/vägledning av portabel sprinkler saknas
- Krav på spisvakt finns inte med i BBR
- Rättsfall/separat lag saknas avseende tillgång till släckredskap i ordinärt boende

- Inriktningsbeslut från Boverket om automatiskt släcksystem kan ersätta behovet av frångänglighetsanpassade utrymningsvägar för Vk3C.
- Finns fortfarande många trygghetslarm med osäker analog teknik

Norges arbete med stärkt brandskydd

Under arbetets gång har projektgruppen sett många fördelar i Norges förebyggande arbete gällande stärkt brandskydd. Därför presenteras Norges framgångsfaktorer i ett eget kapitel.

För att få förståelse för Norges arbete valde projektgruppen att intervjua (intervju 4) personal från räddningstjänsten i Asker og Baerum i Norge. Nedan följer en sammanfattning av informationen.

Antalet döda i bränder låg på ungefär samma nivåer i Norge och Sverige långt tillbaka. 1979 dog 91 personer i bränder i Norge och i Sverige låg siffran på ca 100. 2017 hade siffran sjunkit till 26 personer i Norge medan i Sverige ligger antalet kvar på ca 80–100 personer. Det totala antalet invånare i Norge är ungefär hälften av Sveriges, vilket är viktigt att ha med sig i jämförelsen. Åtgärderna Norge har vidtagit har sänkt dödstaten till en procentuellt lägre nivå än Sverige.

2009 genomfördes på uppdrag av Norges regeringen en statlig utredning om dödsbrandsstatistik för att synliggöra problematiken. Utredningen¹⁴⁴ presenterades 2012 där det visades vilka som omkom och vad det går att göra för att undvika dödsfall. Utifrån utredningen skapades 2015 en föreskrift¹⁴⁵ om brandförebyggande arbete. I och med föreskriften ställde regeringen krav på att stärka brandskyddet för särskilt riskutsatta. Kommunen är skyldig att göra en kartläggning av riskerna, en planering och genomföra de åtgärder som krävs i det förebyggande arbetet.

Enligt föreskriften¹⁴⁶ är både brandvarnare och släckutrustning fastighetsägarens ansvar. Sedan 2010 är det också krav på spisvakt i nybyggnationer och nätanslutna brandvarnare med batteribackup¹⁴⁷.

När det finns fara för liv och hälsa är norrmän (alla oavsett roll) enligt lag (Hälso och sjukvårdslagen) skyldig att lämna en orosanmälan, kallat varslingsplikt. Detta sker genom en nationell websida¹⁴⁸. Det går även att anmäla sig själv via hemsidan. Berörd kommun och räddningstjänst får ärendet tilldelat till sig.

2016 kom "Det stora brandlöftet" som bestod av en ekonomisk satsning (80 milj. nkr). Målet med satsningen var att öka säkerheten för riskutsatta grupper i Norge och minska antalet omkomna i bränder. Målet var också att öka barn och ungas kunskap om brandsäkerhet. Det finansierades av Gjensidige försäkring. Alla kommuner fick själva bestämma vad de sökte pengar till.

Brandskyddskontrollanterna i Norge genomför en utökad tillsyn av brandskyddet i den enskildes hem, utöver sitt ordinarie uppdrag som är att kontrollera funktionsdugligheten för eldstäder. De tittar extra på utrymning och brandsäkerhet med fokus på riskutsatta. Denna kontroll går inte att neka och därför är det ett bra verktyg för att komma in hos många. Även hos de som kanske hade tackat nej till ett rådgivningsbesök från räddningstjänsten som annars erbjuds i Norge, kallat "trygg hjemme". Brandskyddskontrollanten kontrollerar då om släckutrustning och brandvarnare finns och fungerar. Monterar upp brandvarnare om det saknas och informerar om att de behöver skaffa en brandsläckare. Vid behov använder dig sig av varslingsplikten.

¹⁴⁴ Trygg hjemme — Brannsikkerhet for utsatte grupper. NOU 2012:4

¹⁴⁵ [Forskrift om brannforebygging - https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata) (hämtat 2022-11-17 kl. 20.02).

¹⁴⁶ [Forskrift om brannforebygging - https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata) (hämtat 2022-11-17 kl. 20.02).kap 2 avsnitt 7

¹⁴⁷ [Foreskrifter om tekniska krav for bygnadsverk \(Forskrift om brannforebygging - https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata) (hämtat 2022-11-17 kl. 20.02).Byggregler) - Lovdata kap 11 avsnitt 11-12 punkt 2b

¹⁴⁸ www.branntips.no

I kommunerna Asker och Baerum har de köpt in 20-30 portabla sprinkler (Q-fog är produktnamnet) som de kan placera ut där det behövs. Kommunen har ansvar för skötsel och det är kostnadsfritt för den boende. Sprinklern går inte att få förskriften som ett hjälpmedel men om en orosanmälan kommer in för en person så kan man få sprinklern på rekommendation av räddningstjänsten. 2015 skrevs ett samarbetsavtal mellan dessa kommuner och räddningstjänsten som tydliggjorde ansvarsfördelningen i det brandförebyggande arbetet, "Trygg hjemme".

Nedan beskrivs två norska kommuner som har tillsynats efter dödsfall. Kommunerna hade inte skött brandskyddsarbetet och tilldelades därmed varsin företagsbot¹⁴⁹

Dödsbrand i vårdhem 6 december 2005

Personen var själv ägare till sin bostad. Personen som omkom var i behov av heldygnsomsorg men den gavs i hans egen bostad. Vid heldygnsomsorg ska personen alltid kunna påkalla hjälp, exempelvis via trygghetslarm. Efter ett brandtillbud 2004 förbjöds brukaren att röka utan personal på plats. Under samma tid stängdes trygghetslarmet av periodvis med anledning av att brukaren frekvent larmade. När branden startade var larmet avstängt. Ingen granne hade hört någon brandvarnare. Trondheim kommun fick en företagsbot på 500 000 Norska kronor med anledning av att de brustit i internkontrollen av efterlevelsen av myndighetskraven. De hade heller inte kontrollerat brandvarnarens funktion i bostaden (den saknade batteri) samt att de i perioder stängt av trygghetslarmet pga av falska/onödiga larm.

Dödsbrand i ordinärt boende 23 februari 2009

Den omkomne bodde i egen lägenhet, var dement, rökte och hade stort behov av hjälp. Hen skulle få plats på SÄBO men var på väntelista. Kommunen genomförde ingen systematisk kartläggning av riskerna för brand i brukarens bostad, vilket är ett föreskriftskrav för dementa brukare. Tillsynen visade att det brustit i att reducera riskerna för brand samt att de inte vidarekopplade brandvarnaren till trygghetslarmet mm. Kommunen gjorde inte tillräckligt för att förebygga brand i den takt som personens tillstånd förvärrades. Kommunen tilldelades en företagsbot på 100 000 kronor.

Nedan följer andra exempel på juridiska förutsättningar som finns i Norge.

-I Helsediktoratet i Helsepersonellens taushetsplikt under kap 1.5 – rett og plikt til å utlevere pasientopplysninger til politiet Norges motsvarighet till vår HSL, finns Upplysningsplikt för polis och brandkår. Hälso- och sjukvårdspersonal ska på eget initiativ underrätta polisen och brandkåren om det är nödvändigt för att förhindra allvarlig skada på person eller egendom, jfr 31 § i hälso- och sjukvårdslagen. Se utdraget nedan.

*"Helsepersonell skal på eget initiativ varsle politi og brannvesen dersom det er nødvendig for å avverge alvorlig skade på person eller eiendom."*¹⁵⁰

¹⁴⁹ Samarbeid mellom kommunale tjensteutere om brannsikkerhet for risikoutsatte grupper. Helsedirektoratet. ISBN: 978-82-7768-444-4. Norge

¹⁵⁰ Helsepersonellens taushetsplikt – Rett og plikt til å utlevere pasientopplysninger til politiet. Publikasjonsnummer IS-9/2015. Helsedirektoratet. Norge

-I Norge finns också krav på hur många timmar som ska vara brandförebyggande inom räddningstjänsten per 10 000 invånare. Som ett minimikrav ska det brandförebyggande arbetet minst motsvara en heltidstjänst per 10 000 invånare i kommunen eller brandskyddsregionen¹⁵¹.

-I Norge finns också möjlighet att ta till mer tvingade åtgärder för de personer som motsätter sig hjälp utan att förstå konsekvensen av det. Sett ur ett brandsäkerhetsperspektiv kan det exempelvis vara personer som inte längre kan ta hand om sig själva men som inte själva förstår konsekvensen av att motsätta sig nödvändig hjälp. Det kan handla om hälsoförebyggande hjälp som till exempel installation av spisvakt, eller mer ingripande åtgärder som förflyttning till särskilt boende. Tvångsbestämmelser som ger omvårdnadspersonalen mer långtgående möjligheter att påverka miljön finns att läsa i, Pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4 A¹⁵².

Framgångsfaktorer

NOU, Norges offentliga utredning skapade en grund och synliggjorde problematiken.

Utifrån utredningen skapade man en föreskrift för brandförebyggande arbete.

Skärpta krav på brandskyddsåtgärder vid nybyggnationer och lagkrav på släckutrustning och brandvarnare i alla bostäder.

Försäkringsbolagens ekonomiska satsningar för att möta utredningens behov.

Varselplikten är ett lagkrav.

Eliminerat hinder och skapat utrymme för samarbete inom kommunen.

Räddningstjänsten har tillsatt personal för att möta behovet som framkom i NOU. Samt utökat brandskyddskontrollanternas ansvar.

Samarbetsavtal mellan kommun och räddningstjänst där ansvarsfördelningen tydliggörs.

¹⁵¹ Ny Utdanning for nye utfordringer. Helhetlig utdanningsmodell for fremtidig personell i brannvesenet. Norges offentlige utredninger. NOU 2012: 8. Norge

¹⁵² [Lov om pasient- og brukerr https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63) ettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven) - Lovdata (hämtat 2023-01-31, kl. 06.12)

Slutsatser

Nedan diskuteras de olika områdena juridik, ekonomi, arbetsmiljö och teknik som projektgruppen identifierade i inledningen av projektet.

Juridik

Resultatet visar att när det gäller stärkt brandskydd är ansvarsfrågan oklar. När den enskilde inte kan upprätthålla brandskyddet finns det inte tydligt vem som tar över, till skillnad exempelvis mot inom trafik- och arbetsmiljöområdet. Innan nollvisionen inom trafik och arbetsmiljö infördes låg ansvaret vid en olycka på individen. Efter införandet flyttades ansvaret både för att förebygga och mildra konsekvensen av en olycka över till samhället och arbetsgivaren¹⁵³. Sedan 2009 finns även en nollvision gällande dödsbränder¹⁵⁴ men där ligger ansvaret fortfarande hos individen, både för att förebygga och för att mildra konsekvensen av brand, oavsett om personen är förmögen att ta det ansvaret eller ej. Antalet döda i trafiken har minskat från ca 600 per år¹⁵⁵ till ca 200 (67% minskning) sedan införandet. När det gäller dödsbränder har antalet minskat från drygt 124 till ca 78 (37% minskning)¹⁵⁶. Den procentuella minskningen är alltså betydligt mindre för dödsbränder.

Sverige saknar rättsfall för kommuner som brustit i brandskyddsarbetet vid stödinsatser i ordinärt boende. I Norge har kommuner fått böter för att de inte följt kravet på brandskyddsarbete. Så som lagstiftningen ser ut i Sverige finns det små möjligheter att pröva brandskyddet rättsligt eftersom ansvarsfrågan inte är tydliggjord. I Sverige väger även självbestämmanderätten tungt och det styrks av tidigare domar enligt intervju 12. Där beskrivs att rätten att sätta in åtgärder hos en person med nedsatt beslutsförmåga mot deras vilja prövats ett flertal gånger. Samtliga prövningar avslogs. Vi vill framhäva att de allra flesta vill ta emot hjälp som erbjuds, men det finns fall där individen inte vill eller förstår att en behöver hjälp. Synen på självbestämmande i Sverige skiljer sig markant från Norge. En orsak till detta kan vara Sveriges historik med övergrepp på både individ- och gruppnivå. Kan pendeln ha slagit över för långt så att självbestämmande och hänsynen till den personliga integriteten sker på bekostnad av individens säkerhet? Kombinationen av självbestämmanderättens tyngd och bristen på tydlig ansvarsfördelning för brandskydd skiljer Sverige och Norge åt. Så länge ansvarsfrågan gällande brandskydd inte förtydligas i lagen kommer brandskyddsarbetet inte vara ett krav och därmed svårligen kunna prövas rättsligt.

När det finns fara för liv och hälsa är man (alla oavsett roll) i Norge enligt lag (Hälso- och sjukvårdslagen) skyldig att lämna en orosanmälan, varslingsplikten. Detta gäller både vuxna och barn. Till skillnad från Sverige där krav på anmälan endast gäller för vissa yrkeskategorier där misstanke finns att barn eller unga far illa. Dessutom gäller att var och en som får kännedom om, eller misstänker att ett barn far illa *bör* anmäla detta till socialnämnden. För vuxna som far illa finns inget krav på anmälan i SoL. Orosanmälan är dock ett bra verktyg när en privatperson eller en yrkesverksam, exempelvis inom räddningstjänst, får kännedom om missförhållanden hos en individ. Det kan handla om ett riskbeteende, en kombination av riskbeteende och funktionsnedsättning, eller ett missbruk där individen behöver stöd och hjälp för att få ett tryggt boende.

¹⁵³ Bostadsbrandsboken - Residential Fire Safety – An Interdisciplinary Approach. ISBN: 978-3-031-06325-1. SFPE

¹⁵⁴ Ingen ska behöva omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand. En nationell strategi för att stärka brandskyddet för den enskilda människan. Publikation nr. MSB260. MSB

¹⁵⁵ Statistik över <https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/statistik/olycksstatistik/statistik-over-vagtrafikolyckor/vagtrafikolyckor> - Transportstyrelsen (hämtat 2023-01-31, kl. 06.10)

¹⁵⁶ [IDA - Dödsbränder och](https://ida.msb.se/ida2#page=9a29d6e6-019b-45ea-9e22-fc237c8d4d51h) <https://ida.msb.se/ida2#page=9a29d6e6-019b-45ea-9e22-fc237c8d4d51h> omkomna i bränder 1999-2023 (msb.se) hämtat 2022-11-15

Enligt föreskriften är både brandvarnare och släckutrustning fastighetsägarens ansvar i Norge. En liknande bestämmelse i Sverige hade varit fördelaktigt. Då hade grundskyddet varit bättre hos alla och förutsättningarna för att kunna hantera en brand förbättrats. Även arbetsmiljön för de som arbetar i någons hem hade påverkats positivt.

Förebyggande verksamhet

I LSO 1 kap 3 a § anges att den förebyggande verksamheten som staten och kommunerna ansvarar för ska planeras och organiseras så att den effektivt bidrar till att förebygga bränder och andra olyckor samt förhindra eller begränsa skador till följd av bränder och andra olyckor. Särskild vikt ska läggas vid att förhindra människors död och andra allvarliga skador. Detta borde visa på vikten av att genom tillsyn granska hur kommunerna arbetar med frågan för att se om det har rätt effekt.

I författningskommentaren till LSO 2019-/20:176 kap 1 § 3a framgår att: *De förebyggande åtgärder som vidtas ska ha både god effekt och vara kostnadseffektiva. Särskilda åtgärder ska vidtas där risken för allvarliga konsekvenser till följd av brand och andra olyckor är särskilt uttalad. Det gäller exempelvis områden där statistik visar att människor i hög utsträckning omkommer till följd av bränder och andra olyckor, t.ex. i bostäder.* Detta styrks i vägledningen brandsäker bostad för alla. Där framgår att kommunen utifrån sina skyldigheter i LSO kap 1 3§ ska ge rådgivning gällande exempelvis stärkta brandskyddsåtgärder. Information och rådgivning gällande brandskydd ges ofta av räddningstjänsterna via exempelvis dörrknackning. Träffsäkerheten i åtgärden blir låg då räddningstjänsten inte vet var de riskutsatta bor och den gruppen dessutom kan ha svårt att öppna dörren. Projektgruppen tror att ett mer effektivt arbetssätt är att omvårdnadspersonal som arbetar i någons hem även arbetar systematiskt med brandskydd på individnivå.

MSB förtydligar i både den nationella strategin för stärkt brandskydd genom stöd till enskilda samt i MSBFS 2021:1 att särskilt fokus ska vara på att förhindra och minska sannolikheten för att människor dör i bränder vilket till stor del sker i deras bostäder. Det är också tydligt, i den nationella strategin, att ett av de tre prioriterade områdena som belyses som nödvändiga för att nå målen handlar om vilka åtgärder som bör prioriteras. Att *stärka särskilt riskutsatta individers brandskydd i hemmiljö* är en prioriterad åtgärd. Men utan ett tydliggörande av ansvar i lagstiftningen kommer vi förmodligen sällan hela vägen fram, det vill säga att vi implementerar ett stärkt brandskydd hos de särskilt riskutsatta. Samverkan, information och rådgivning och frivillighet är det vi använt oss av hitintills men det räcker inte för att nå målen. Knappt hälften av kommunerna arbetar med frågan, samt att de ofta saknar rutiner och kontinuitet. Forskningen visar vilka som drabbas, vad som hjälper och hur man kan arbeta med frågan men där stannar det. I många fall kommer inte åtgärderna på plats eftersom det är otydligt vem som ska ta över ansvaret när den enskilde inte längre kan ta det.

Räddningstjänster arbetar olika med brandskyddsfrågan utifrån 7 § i förordningen skydd mot olyckor.

3 kap 7 § Upptäcks i samband med räddningstjänst, sotning, brandskydds kontroll, tillsyn eller undersökning av en olycka enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor en brist eller ett missförhållande som kan leda till en annan olycka än brand, skall räddningsledaren eller den som utför sotning eller brandskydds kontroll, förrättar tillsyn eller undersökning av olyckor underrätta den ansvariga myndigheten om förhållandet.

Vissa har väl utarbetade rutiner för att följa upp missförhållanden där risken för brand är förhöjd. De lämnar orosanmälan till socialtjänsten och bidrar som sakkunnig i frågan. Andra räddningstjänster har inga rutiner och följer inte upp missförhållandena.

Vid tillsyn enligt LSO 2 kap 2 § av senior- och trygghetsbostäder där det finns en förtätning av personer med behovsprövning som själva inte kan utrymma, agerar vissa räddningstjänster aktivt och förelägger om exempelvis sprinkler i flerbostadshus medan andra räddningstjänster är passiva. Exempelvis Södra Älvsborgs Räddningstjänst har genomfört kartläggning vid tillsynsbesöken via dörrknackning där nedsatt rörelseförmåga kartläggs anonymt per trapphus/byggnad (flerbostadshus) och beviljade behovsprövningar kan sedan fås ut från kommunen summerat per trapphus, utan några namn eller specifika lägenhetsnummer, för att på så sätt få en samlad bild över en byggnads behov av skäligt brandskydd.

Räddningstjänstens grunduppdrag

För att en olycka ska räknas som räddningstjänst ska den uppfylla 4 kriterier: behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnader för insatsen samt omständigheterna i övrigt. Det torde möjliggöra att räddningstjänstens grunduppdrag borde inkludera att åka på larm där man befärrar en brand i bostad likväl som räddningstjänsten idag åker på automatlarm. Visserligen kan ett felaktigt utlöst automatlarm debiteras. Vilket blir svårt att göra för en fellarmad brandvarnare, men så länge informationen sökts så långt det går om vad som hänt via exempelvis trygghetscentralen som finns kopplad på adressen eller via den inringande grannen som hör brandvarnaren och känner röklukt, huruvida det rör sig om falsklarm eller inte, så bör samtliga 4 kriterier betraktas som uppfyllda. När räddningstjänsten åker på automatlarm så vet man inte med säkerhet att det är fråga om räddningstjänst eller inte, dvs att samtliga kriterier är uppfyllda. Räddningstjänsten åker för det att det står i avtalet att de ska åka. Likande avtal/förfaringsätt borde kunna användas mellan trygghetscentralen med vidarekopplade brandvarnare eller för trygghetslarm över lag.

Proposition angående lagen om bostadsanpassningsbidrag

Regeringen avslår förslaget om att lyfta in brandskyddet i lagen om bostadsanpassning. Med motiveringen att: *Det finns en osäkerhet om ansvarsfrågan kring behovsbedömningen och beslut, om vilken brandskyddsåtgärd som är lämpligast och var och hur det förstärkta brandskyddet ska monteras. Regeringen anser att svårigheten vid bedömningen av bostadsanpassningsbidrag för behov av förhöjt brandskydd inte bidrar till någon generell ökning av brandsäkerheten för personer med funktionsnedsättning. Ansvarsfrågan kring eventuella besluts kvalitet är också otydlig och kan ge upphov till osäkerhet för både sökande, närstående, bostadsägare och kommuner. Regeringen anser också att behovet av stärkt brandskydd torde bättre kunna tillgodoses genom exempelvis insatser med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och ökad kunskap om brandskydd för de utpekade riskgrupperna.*

Nedan bemöter projektgruppen problembilden som framkommer i propositionen.

Kvalitén på besluten kan stärkas genom utbildning och bedömningsverktyg för personal som kommer i kontakt med brukare. För att överbrygga den svårighet som regeringen anser finns i bedömningen av vilka som är i behov av utökad brandskyddsutrustning i sin bostadsanpassning, kan räddningstjänst och säkerhetssamordnare/brandskyddssamordnare samverka/vara sakkunniga i bedömningen ihop med personal som arbetar med att fatta beslut om bistånd, bostadsanpassningar och hjälpmedel. Det borde bidra till en generell ökning av brandsäkerheten för riskutsatta personer. Projektgruppen anser

att det borde ges samma förutsättningar för att förskriva stärkt brandskydd som för andra bostadsanpassningar.

En svårighet i dag är att exempelvis handbrandsläckare och portabel sprinkler inte klassas som en fast installation. Detta kan försvåra förskrivning via bostadsanpassning. Skäligt brandskydd bör enligt projektgruppen inkludera även handbrandsläckare och inte bara brandvarnare. Ny föreskrift bör utredas (likt Norge) där skall-krav ställs på släckredskap inom bostäder.

Det finns inget i SoL som säger att man *inte* ska arbeta med brandskydd för särskilt riskutsatta men heller inget som säger att man *ska* göra det. Däremot finns paragrafer som möjliggör för en kommun att stärka brandskyddet för särskilt riskutsatta. Det som ofta nämns som en nyckel är ett politiskt taget beslut att arbeta med stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta. En vägledning har tagits fram av MSB och Socialstyrelsen för att socialförvaltningarna på eget initiativ ska kunna arbeta med brandskyddsfrågor för särskilt riskutsatta individer. Regeringens åsikt att stärkt brandskydd torde kunna tillgodoses genom insatser i SoL blir inte effektivt så länge ansvarsfrågan angående stärkt brandskydd inte är tydliggjord. Projektgruppens erfarenheter är att ett fåtal kommuner tillgodoser stärkt brandskydd genom SoL medan majoriteten inte gör det.

Ekonomi

Bostadstillägg är till för att ge den boende en fullvärdig bostad, om hyran höjs så höjs även tillägget. En höjd hyra på grund av insatta brandskyddsåtgärder kan kompenseras av bostadstillägget om det bedöms vara en förmån kopplat till boendet och klassat som ett byggnadstillbehör. Det ligger i fastighetsägares intresse att bränder inte sker i deras byggnader och borde därav vara intressant för dem att kunna installera en portabel sprinkler hos en hyresgäst med riskbeteende mot en höjd hyra. En höjd hyra ska då inte drabba en redan utsatt individ.

MSB fick i uppdrag av regeringen att ta fram en nationell strategi för att minska dödsolyckorna och de allvarligt skadade i brand. Detta sker till stor del genom arbete med stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta. MSB vill genom vägledningen (Brandsäker bostad för alla: stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer) underlätta för beslutsfattare och yrkesutövare att arbeta systematiskt med brandskydd för riskutsatta, det finns dock inget ekonomiskt stöd eller tydlig ansvarsfördelning för detta arbete. Eftersom kommuners verksamhet till stor del styrs av ekonomin blir stärkt brandskydd sällan prioriterat.

De kan vara svårt att satsa resurser på att arbeta för att sänka dödsbränderna, då det är relativt få som omkommer i bränder i respektive kommun. I Sverige dör i snitt fler än tre personer varje dag till följd av fallolyckor¹⁵⁷. Därav finns ofta större fokus på att förebygga fallolyckor. Även felmedicineringar samt suicid orsakar långt fler dödsfall. En brand drabbar dock ofta även byggnaden i stort om det är ett flerbostadshus och därmed även grannar. Dödsbranden kan ha föregåtts av flera brandtillbud som påverkar grannar, personal och anhöriga. Skadorna kan bli omfattande och dyra. Kostnader kan vara direkta eller indirekta så som egendomsskador, sjukvårdskostnader på kort och lång sikt, produktionsbortfall och psykisk ohälsa hos berörda. Därför är det ändå en viktig sak att prioritera.

Enligt LSO 3 kap 1 § ska kommunen ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för förebyggande verksamhet. En samverkan mellan olika avdelningar, myndigheter och instanser är en förutsättning för att få ett effektivt och hållbart arbete, men arbetet försvåras av att ansvarsfördelningen i dagsläget är otydligt gällande brandskydd på individnivå för särskilt riskutsatta.

¹⁵⁷ H. Gyllensvärd. Fallolyckor bland äldre En samhällsekonomisk analys och effektiva preventionsåtgärder. R 2009:01. Statens folkhälsoinstitut.

Exempel på samverkanspartners är räddningstjänst som kan stå för kunskap och utbildning. Biståndshandläggare, arbetsterapeut, LSS handläggare, hemtjänst och syn-och hörselkonsulenter kan stå för riskbedömning och förskrivning av brandskyddsutrustning.

I flertalet studier framgår att ett politiskt beslut är en förutsättning för framgång i arbetet. När det finns en otydlighet i ansvarsfrågan kan det vara svårt att få politiker att inse vikten av deras engagemang och behovet av beslut och värdet i arbetet.

Arbetsmiljö

Även när det gäller arbetsmiljöaspekten av brandprevention i hemmet är ansvarsfördelningen otydligt. Frågan är hur arbetsgivare ska veta om hen är ansvarig för brandskyddet i det enskilda hemmet eller ej när det inte tydligt framgår i regelverket? Antagligen är sannolikheten att en arbetsgivare ska tolka regelverket som att hen är ansvarig för brandskyddet är låg. Om personalens arbetsuppgift är att assistera brukaren vid utrymning så bör brandskyddet anpassas utifrån arbetsmiljösynpunkt. Projektgruppen har undersökt, men inte funnit något stöd för, vilken uppgift personalen har vid brand i ett enskilt hem och vilka förutsättningar de ska ha för att kunna genomföra sitt uppdrag. Frågan om vem eller vad som kan reglera arbetsuppgifterna i händelse av brand för någon som arbetar i enskilt hem kvarstår.

I och med otydligheten i ansvarsfrågan om brandskydd i det enskilda hemmet hos särskilt riskutsatta finns även en stor variation i hur kommunerna arbetar med frågan. Vissa kommuner inkluderar brandskydd i biståndsbedömning/behovsprövning men det gäller långt ifrån alla.

I dagsläget kan det också vara svårt att förskriva brandskyddsutrustning eftersom man inte säkert vet om utrustningen kommer att behövas. Grunden för förskrivning av hjälpmedel är nämligen att *det ska komma till användning* och ha en proportionerlig kostnad. Otydligheten i ansvarsfrågan medför även olika förutsättningar inom varje kommun och till och med mellan hemtjänstområden, vilket leder till att det är svårt att utforma relevant utbildning för riskbedömningen.

Sekretess kan utgöra ett hinder i samverkan mellan förvaltningar och myndigheter kring den särskilt riskutsatta. Rutiner för att hantera sekretess inom förvaltningar och myndigheter finns redan. Detta gör att omvårdnadspersonal som arbetar i någons hem, som får rätt förutsättningar och utbildning, förmodligen är bäst lämpad för att utföra identifieringen av riskutsatta.

Att exempelvis hemtjänstpersonal och personliga assistenter är lämpliga yrkeskategorier för uppdraget styrks även i forskning¹⁵⁸. Där står följande; *"Nuvarande affärsmodell, där hemtjänsterna förlorar i debiteringsgrad när medarbetare går utbildning istället för att göra hembesök hos vårdtagarna, och där hemtjänsterna dessutom ofta behöver betala för utbildningarna, är inte gynnsam för brandsäkerhetsarbetet. Samverkan, riktlinjer och rutiner underlättar brandskyddsarbetet och ett mer aktivt och tydligt ställningstagande från kommunerna skulle leda till en förbättring av de äldres brandskydd. Slutsatsen från studien är att hemtjänsten är en lämplig organisation för att bidra med brandskyddsåtgärder för riskutsatta äldre. Det finns en god vilja och infrastruktur på plats för detta. Det som behövs är att kommunerna ger en tydligare önskan om hur brandskyddsarbete ska utföras, samt ekonomisk kompensation för de hemtjänster som väljer att utbilda sina medarbetare om brandskydd för äldre"*.

Om det finns tydliga arbetsuppgifter, utarbetade kontaktvägar inom kommun och mellan förvaltningar och systematik i arbetet så bidrar det till en tryggare och bättre arbetsmiljö. Stöd för

¹⁵⁸ Hemtjänst och brandsäkerhet – ur hemtjänstens perspektiv. Brandforsk 2021:2

vikten av samverkan finns i flertalet rapporter¹⁵⁹ ¹⁶⁰. Enligt MSB:s och Socialstyrelsens vägledning¹⁶¹ framgår att; *för att få ett långsiktigt och effektivt arbete bör ett politiskt beslut fattas och arbetet bör knytas till funktioner och inte personer*. Då tydlig lagstiftning i dagsläget saknas för stärkt brandskydd möjliggörs arbetet ibland genom att kommunen fattar ett politiskt beslut. Medan andra kommuner väljer att inte jobba med det överhuvudtaget. Det stora hindret anser projektgruppen ligger i otydlig lagstiftning. Ett politiskt beslut kan vara en tillfällig lösning. Vid ett politiskt beslut ser vi det som viktigt att inkludera arbetsmiljön, kostnaderna för arbetet samt för eventuella åtgärder som bekostas av kommunen.

Teknik

I Boverkets arbete om framtida byggregler finns indikationer på att införa en ny verksamhetsklass med krav på boendesprinkler och spisvakt inom trygghetsboenden och seniorbostäder. Projektgruppen ser det som en möjlig väg i förebyggandet av bostadsbränder för särskilt riskutsatta och då i kombination med trygghetslarm kopplat till brandvarnaren. Åtgärderna stöds av statistiken som visar att majoriteteten av dödsbränder startas via glödbrand och det tar generellt sett relativt lång tid (ca 30–120 min.) innan glödbranden övergår i en flammande brand. Kombinationen avhjälpes både glödbranden och den flammande branden så länge branden inte är i personens direkta närhet. Med en tidig upptäckt (trygghetslarmet) kan glödbrandens konsekvens minska kraftigt och om flammande brand uppstår minskas konsekvenserna av boendesprinkler. När personen befinner sig i startföremålet för branden, till exempel säng eller stoppade möbler, där branden övergår till flammande brand är antagligen ingen av åtgärderna tillräckligt effektiva. Personalen kommer för sent och boendesprinklern löser ut för sent då den aktiveras vid en viss temperatur. Det finns dock teknik som kan aktivera sprinklern tidigare och därmed finns större chans för överlevnad. Tidigt ingripande från personal är en viktig del av en livräddande insats.

¹⁵⁹ Personalen kommer och går, systematiken består? - En nationell kartläggning av individanpassat brandskyddsarbete i Sverige. MSB1066

¹⁶⁰ Barriers and Facilitators for Implementation of Individualized Fire Safety (IFS) in Sweden

¹⁶¹ Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

Åtgärdsförslag

Resultatet från denna studie visar att det finns en rad möjligheter att förbättra brandskyddet för särskilt riskutsatta personer och att det finns ett flertal aktörer som kan bidra. I följande avsnitt listas möjligheter till prevention och konkreta åtgärdsförslag baserat på resultatet från denna studie, uppdelat på olika aktörer.

Fastighetsägare

Vid bostadsanpassning av en lägenhet kontaktas alltid fastighetsägaren för godkännande av åtgärden. I och med det har fastighetsägaren då en möjlighet att agera genom att vid behov erbjuda skyddshöjande åtgärder, exempelvis en alternativ bostad med horisontalutrymning och släcksystem etc.

Enskilda riskutsatta

Det finns en rad åtgärder som en enskild riskutsatt person kan vidta, även om det i praktiken finns olika grad av hinder för dessa åtgärder. Om man inte själv har förmåga att utrymma kan en bostad i marknivå vara att föredra. Även en ansökan om plats på särskilt boende kan vara aktuellt.

Det finns mycket information som man kan söka på nätet om stärkt brandskydd och förslag på riskreducerande åtgärder, bland annat på RäddsamVG:s hemsida www.raddsamvg.com och på www.msb.se

Anhöriga kan stötta den särskilt riskutsatta att ansöka om det stöd som behövs för en tryggare vardag. Att acceptera åtgärder som erbjuds är också en aspekt som inte ska förringas, så som frivillig installation av portabelt släcksystem, vidarekopplad brandvarnare via trygghetslarmet etc.

Förändringar på kommunnivå

Kommunerna uppmanas att utifrån det tolkningsutrymme som finns i SoL fatta ett politiskt beslut om att stärka brandskyddet för särskilt riskutsatta.

Att koppla brandvarnare till trygghetslarmet för en tidig upptäckt och tidig hjälp till platsen för alla med stödinsatser.

Se över möjligheten för kommunal samordningscentral som stödjer kommunala förvaltningar, allt från trygghetslarm, kameror och automatiska brandlarm (se Kalmar Trygghets- och larmcentral som exempel). Inkludera fler aktörer än räddningstjänsten i arbetet med brandskydd för särskilt riskutsatta.

Om omvårdspersonal får utbildning och verktyg kan de även föreslå lämpliga åtgärder för att stärka brandskyddet. Sekretessen blir då inget hinder eftersom informationen inte delas med någon annan myndighet. Om det finns tydlighet i bedömningsunderlaget för riskinventeringen minskar även risken och rädslan för felprioriteringar.

Se över och förtydliga räddningstjänstens roll och ansvar som den samordnande parten för arbetet med stärkt brandskydd utifrån att de sitter på special kompetensen.

Förändringar på nationell nivå

Initiera en statlig utredning likt norska NOU för ett helhetsgrepp om brandskydd för särskilt riskutsatta, speciellt vid vård och stödinsatser i hemmet. Aktörer som bör involveras är Socialstyrelsen, IVO, MSB, Boverket, Arbetsmiljöverket, SKR, RISE m.fl. Förtydliganden bör ske inom SoL, LSS, HSL etc. med fokus på att det nationella brandskyddsmålet ska genomsyra lagstiftningen. Utredningen bör fokusera på att utreda följande hinder:

- Behovet av reglering avseende brandvarnare, släckredskap m.m. i hemmet.
- I SoL, kommunernas ansvar för att säkerställa ett skäligt anpassat brandskydd vid stödinsatser.
- I HSL, regionernas ansvar för att säkerställa ett skäligt anpassat brandskydd vid avancerad vård i hemmet.
- Utveckla en teknisk standard/vägledning för portabel sprinkler i hemmiljö. Här kan exempelvis RISE vara en lämplig aktör.
- Behovet av förändringar i sekretessbestämmelserna i SoL och HSL, i syfte att underlätta samverkan mellan olika myndigheter.
- Lagen om bostadsanpassningsbidrag avseende inkludering av brandskydd. Även gränsdragningen mot HSL avseende förskrivning av brandskyddsutrustning behöver förtydligas.
- Möjligheten att förtydliga IVOs ansvar för tillsyn av vård i hemmet till att även inkludera granskning av kommunernas brandskyddsarbete vid beviljade stödinsatser.
- Möjligheten för Boverket att villkora det statliga bidraget till äldreboenden med en förhöjd brandskyddsnivå. Utkastet till V3C bör kompletteras med en tydlig definition av begreppen "trygghetsboende" och "seniorboende". Boverket behöver även ta ställning till om installation av automatiskt släcksystem kan ersätta behovet av frångänglighetsanpassade utrymningsvägar.
- Tydliggöra personalens uppgift vid brand i ordinärt boende hos en brukare som själv inte kan utrymma.
- Arbeta fram nytt stödmaterial till kommuner och regioner för att säkerställa likställighetsprincipen, att samma brandtekniska stödbehov möts på lika sätt.

Utveckling av tekniska produkter

Utred kostnads nyttoeffekt av ett eventuellt lagkrav på inbyggd spisvakt (avstängande funktion) i nya spisar.

Arbeta fram en teknisk standard för portabel sprinkler. För att vinna tid så kan arbetet påbörjas som en enklare teknisk vägledning. Vägledningen bör utgå från gamla Räddningsverkets¹⁶² arbete och kompletteras med ett förtydligat brandscenario, teknisk beskrivning av detektionssystem, påföringstid, kontroll och underhållsplan m.m. En teknisk standard/vägledning behövs för att möjliggöra offentlig upphandling och säkerställa en skälig effekt av släcksystemet. Det är viktigt att systemets effektivitet och tillhörande kostnadsbild landar på en skälig nivå, varken överdimensionerat eller underdimensionerat utan proportionellt dimensionerat utifrån tillgängligt kunskapsläge om brandscenarier vid dödsbränder.

¹⁶² Lätt monterbara automatiska släcksystem. Räddningsverket, DSB. Juni 2007

Förslag på fortsatta studier/utredningar

Olycksutredningar som projektgruppen tagit del av visar att andelen omkomna med stödinsatser har varit relativt hög (regionalt) men nationell statistik saknas. Ett förslag är därför att utreda hur stor andel av de som omkommer i bränder som har stödinsatser enligt SoL, LSS, HSL. Om det skulle visa sig att en stor andel av omkomna personer i bränder har stödinsatser från samhället stärks incitamentet för att förtydliga lagstiftningen och utreda frågan nationellt.

Grannar, civila insatspersoner, hemtjänstpersonal med flera skulle kunna utgöra en viktig resurs vid förekomst av vidarekopplad brandvarnare eller om brandvarnarens ljud uppmärksammas utanför brandrummet. Ansvarsfrågan är dock oklar, det bör krävas anpassad brandskyddsutbildning för att kunna avgöra när en brand är hanterbar utan skyddsutrustning och när det innebär för stor risk att inleda släckförsök.

Referenser

AFS 2009:2 Arbetsplatsens utformning. Arbetsmiljöverket.

Arbetsplatsens utformning (AFS 2020:1), föreskrifter. Arbetsmiljöverket.

AFS 2007:7 Rök- och kemdykning. Arbetsmiljöverket

Anders Jonsson, Marcus Runefors, Johanna Gustavsson, Finn Nilson, Residential fire fatality typologies in Sweden: Results after 20 years of high-quality data, Journal of Safety Research, Volume 82, 2022, Sida 68-84, ISSN 0022-4375,

Behov av och tillgång till särskilda boendeformer för äldre. Artikelnummer 2021-1-7187. Socialstyrelsen

Boendesprinkler typ 3 enligt SS-EN 16925:2018

Bostadsbrandsboken - Residential Fire Safety – An Interdisciplinary Approach. ISBN: 978-3-031-06325-1. SFPE

Bostadsbränder och äldre personer – tvärvetenskapliga framgångsfaktorer för reducering av döda och svårt skadade. Finn Nilson, Carl Bonander, Marcus Runefors, Lotta Vylund och Linnea Lundgren. Brandforsk 2019:5

Boverkets allmänna råd om analytisk dimensionering. BFS 2011:27 med ändringar t.o.m. BFS 2013:12. BBRAD 3. Boverket.

Boverkets byggregler, BFS 2011:6 med ändringar t.o.m. 2020:4. Avsnitt 5

Boverkets föreskrifter om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer. BFS 2016:9. BÄL 1.

Boverkets (föreskrifter och allmänna råd om tillämpning av europeiska konstruktionsstandarder) (eurokoder) EKS

Brandskydd i nya boendeformer för äldre. Uppdrag 16 i regleringsbrev (Fö2009/113/EPS) till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap för 2010. Dnr. 2010-885. MSB.

Brandsäker bostad för alla: Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer: Vägledning. MSB1659. 2020

En effektivare kommunal räddningstjänst, Regeringens Prop. 2019/20:176

En nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till enskilda. Redovisning av uppdrag Fö2009/2196/SSK 2010. MSB.

Fatal residential Fires: Prevention and Response. Marcus Runefors. 2020. LTH

Föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. MSBFS 2021:8. MSB

Föreskrifter och allmänna råd om innehåll och struktur i kommunens handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst. MSBFS 2021:1. MSB

Förordning om skydd mot olyckor. SFS 2003:789 med ändringar t.o.m. SFS 2020:530

Förordning (2007:159) om investeringsstöd till äldreboende m.m.

Förordning (2016:848) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer.

Förvaltningslagen, SFS 2017:900 med ändringar t.o.m. SFS 2019:981.

Förvaltningsrätten i Jönköping, målnummer 5233-20.

Förvaltningsrätten i Jönköping, målnummer 3948-20.

Gustavsson, J., Carlsson, G. & McNamee, M.S. Barriers and Facilitators for Implementation of Individualized Fire Safety (IFS) in Sweden. *Fire Technol* 57, 2707–2736 (2021).

Gustavsson, J., Carlsson, G., McNamee, M.S. (2023). Targeted Interventions Towards Risk Groups. In: Runefors, M., Andersson, R., Delin, M., Gell, T. (eds) *Residential Fire Safety*. The Society of Fire Protection Engineers Series. Springer, Cham.

H. Gyllensvärd. Fallolyckor bland äldre En samhällsekonomisk analys och effektiva preventionsåtgärder. R 2009:01. Statens folkhälsoinstitut.

Helsepersonellens taushetsplikt – Rett og plikt til å utlevere pasientopplysninger til politiet. Publikasjonsnummer IS-9/2015. Helsedirektoratet. Norge

Hemtjänst och brandsäkerhet – ur hemtjänstens perspektiv. *Brandforsk* 2021:2

Inriktning av nationell strategi för stärkt brandskydd genom stöd till enskilda Publ nr: MSB 1687 – mars 2021 ISBN: 978-91-7927-099-5

I skälighetsomfattning: ett urval av överklagade tillsynsärenden om brandskydd. MSB781–april2015. MSB

Jordabalken SFS 1970:994 ändrad t.o.m. SFS 2022:967

Kalla fakta del 6, brandens första offer- säsong 2020. TV4

Kammarrätten i Göteborg. Målnummer 5590-18.

Konsekvensutredning vid regelgivning - Föreskrifter och allmänna råd om kommunala handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor. Diarenr. 2020-11116 MSB

Konsekvensutredning avseende Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter och allmänna råd om hur kommunen ska planera och utföra sin tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor. Dnr. 2020-11591. Daterad 2021-10-29

Konsekvensutredning brandskydd BBR 19, Bilaga E. 2011. Boverket

Kostnadsnyttoanalys av direktkopplade brandvarnare till trygghetslarm, en samhällsekonomisk analys av fördelar och kostnader kopplat till direktkopplade brandvarnare, Andreas Carlsson vårterminen 2021

Kostnadnyttoanalyser. Sprinkler i särskilda boenden för äldre. MSB 477-12. ISBN 978-91-7383-280-9. MSB

Kostnadnyttoanalyser och evidens av brandskydd i bostäder – brandvarnare och handbrandsläckare. Publikationsnummer MSB 309-11. MSB

Lag om bostadsanpassningsbidrag. SFS 2018:222 med ändringar t.o.m. SFS 2019:983

Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter

Lagen om Bostadsanpassningsbidrag. SFS 2018:222 med ändringar t.o.m. 2019:983.

Lagen om Skydd mot Olyckor. SFS 2003:778 2 kap 2§

Lagen om bostadsbidrag, SFS 1993:737 med ändringar t.o.m. SFS 2010:200

Lagen om bostadstillägg till pensionärer m.fl, SFS 2001:761 med ändringar t.om. 2010:206

Lagrådsremiss Ny lag om bostadsanpassningsbidrag 2 okt 2017

Lätt monterbara automatiska släcksystem. Räddningsverket, DSB. Juni 2007

Mailsvar Fredrik Lindberg, VD på Q-fog. 2022-05-04

Marcus Runefors, Nils Johansson, Patrick van Hees, The effectiveness of specific fire prevention measures for different population groups, Fire Safety Journal, Volume 91, 2017, Pages 1044-1050, ISSN 0379-7112.

Ny Utdanning för nye utfordringer. Helhetlig utdanningsmodell for fremtidig personell i brannvesenet. Norges offentlige utredninger. NOU 2012: 8. Norge

Nyttoanalys av spisvakt och portabelt sprinklersystem vid bostadsbränder. M Runefors. H Frantzich. Report 3210. Brandteknik LTH. Lund 2017

Offentlighets- och sekretesslag, SFS 2009:400 med ändringar t.o.m. SFS 2022:1314.

Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) 12

Personalen kommer och går, systematiken består? - En nationell kartläggning av individanpassat brandskyddsarbete i Sverige. MSB1066

PM Angående brandskydd i trygghetsbostäder och liknande boendeformer för äldre. Dnr. 1239-559/2010. Boverket.

Plan och byggförordningen, SFS 2011:338 med ändringar t.o.m. 2022:1175

Plan- och bygglagen, SFS 2010:900 med ändringar t.o.m. SFS 2022:1122.

Proposition 2017/18:80 avsnitt 4.2.3 Brandskydd. Sveriges Riksdag

Proposition 2017/18:80 sid. 27 och 69. Sveriges Riksdag

Regeringsbeslut 2009-11-05. Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att ta fram en nationell strategi för stärkande av brandskyddet. Fö2009/2196/SSK.

Regeringens Proposition 2017/18:80 – Ny lag om bostadsanpassningsbidrag. Sveriges riksdag

Regeringsrätten. Målnummer 6745-09. Avgörandedatum 2010-05-06

Regeringsuppdrag – översyn av lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. Rapport 2014:38. Boverket

Rimligt brandskydd i olika boendemiljöer. Dnr. 2010-9200. MSB

Riskreducerande åtgärder för dödsbränder i bostäder. Karlstad: MSB 1241

Runefors m.fl. rapport 3210. LTH

Samarbeid mellom kommunale tjensteutere om brannsikkerhet for risikoutsatte grupper. Helseidirektoratet. ISBN: 978-82-7768-444-4. Norge

Skriftlig fråga 2020/21:2585 Nationella riktlinjer för ett förstärkt brandskydd hos personer med stödinsatser. Sveriges riksdag

Skriftlig fråga 2020/21:2586 Nationella riktlinjer för ett förstärkt individuellt brandskydd på lång sikt av Marléne Lund Kopparklint (M). Sveriges riksdag

Socialtjänstlag, SFS 2001:453 med ändringar t.o.m. 2022:1034

SRVFS 2007:1 Statens allmänna råd och kommentarer om brandvarnare i bostäder.

The state of the residential fire fatality problem in Sweden: Epidemiology, risk factors, and event typologies. A Jonsson, C Bonander, F Nilson, F Huss. Journal of Safety Research 62 (2017)

Trygg hjemme — Brannsikkerhet for utsatte grupper. NOU 2012:4

Utkast till föreskrifter om säkerhet i händelse av brand. Diarienummer 31/2022. Boverket

Yttrande från IVO 2021-12-13 Dnr 6.1.3-60581/2020-8. Inspektionen för Vård och Omsorg

Elektroniska referenser

[Rapport-Brandsaker-ar](https://www.raddsamvg.com/wp-content/uploads/2021/02/Rapport-Brandsaker-arbetsplats-i-hemmiljo.pdf) <https://www.raddsamvg.com/wp-content/uploads/2021/02/Rapport-Brandsaker-arbetsplats-i-hemmiljo.pdf> (raddsamvg.com) (hämtat 2023-01-31, kl. 07.30)

[Statistik över](https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/statistik/olycksstatistik/statistik-over-vagtrafikolyckor/vagtrafikolyckor) <https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/statistik/olycksstatistik/statistik-over-vagtrafikolyckor/vagtrafikolyckor> - Transportstyrelsen (hämtat 2023-01-31, kl. 06.10)

[IDA - Dödsbränder och](https://ida.msb.se/ida2#page=9a29d6e6-019b-45ea-9e22-fc237c8d4d51h) [omkomna i bränder 1999-2023](https://ida.msb.se/ida2#page=9a29d6e6-019b-45ea-9e22-fc237c8d4d51h) (msb.se) hämtat 2022-11-15

[Lov om pasient- og brukerr](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63> [ettigheter \(pasient- og brukerrettighetsloven\)](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63) - Lovdata (hämtat 2023-01-31, kl. 06.12)

[Forskrift om brannforebygging - https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata) (hämtat 2022-11-17 kl. 20.02).

[Föreskrifter om tekniska krav för byggnadsverk \(Forskrift om brannforebygging - https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-17-1710Lovdata) (hämtat 2022-11-17 kl. 20.02).Byggregler) - Lovdata

www.branntips.no

<https://worldwide.espacenet.com/patent/search/family/036793312/publication/EP1853357A1?q=pn%3DEP1853357A1%3F> (hämtat 2022-06-21 kl. 07.19)

[UG-referens: Det tryggalhttps://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/referens/ug-referens-det-tryggalarmet larmet | SVT Nyheter](https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/referens/ug-referens-det-tryggalarmet-larmet) (hämtat 2022-08-25 kl. 10.48)

[Trygghetslarm - en vägledhttps://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2010-11-19.pdfning \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2010-11-19.pdf) (hämtat 2022-08-25 kl. 11.17)

<https://www.youtube.com/watch?v=LogdAPp9rFI> (hämtat 2022-05-11 kl. 15.35)

[Äldre regler om bygghttps://www.boverket.se/sv/lag--ratt/aldre-lagar-regler--handbocker/aldre-regler-om-byggande/ande - Boverket](https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/aldre-lagar-regler--handbocker/aldre-regler-om-byggande/ande) (hämtat 2022-11-16 kl. 09.23).

<https://arbetet.se/2013/05/28/skyddsstopp-mot-rokare/> (hämtat 2022-05-06, kl. 07.31)

<https://www.youtube.com/watch?v=LogdAPp9rFI> (hämtat 2022-05-11 kl. 15.35)

[Statistik ohttps://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2022-4-7847.pdfm insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade 2021 \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2022-4-7847.pdf)Hämtat 2022-09-22 kl. 10.37.

[Brandsläckare i https://www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/brandsakerhet-i-hemmet/brandskyddsutrustning/brandslackare/emmet \(msb.se\)](https://www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/brandsakerhet-i-hemmet/brandskyddsutrustning/brandslackare/emmet) (hämtat 2022-11-29 kl. 14.37)

[brander-i-bostad---sa-ska-farre-skadas-och-do.pdf \(brandskyddsforeningen.se\)](https://www.brandskyddsforeningen.se) hämtat 2023-01-28 kl. 10.25

[Enskild https://sv.wikipedia.org/wiki/Enskild_\(juridik\) \(juridik\) – Wikipedia](https://sv.wikipedia.org/wiki/Enskild_(juridik)) (hämtat 2022-11-14 kl. 16.43)

<https://www.ivo.se/om-ivo/uppdrag/> (hämtat 2023-01-28 kl. 10.43)

<https://www.ivo.se/om-ivo/uppdrag/regeringsuppdrag/> (hämtat 2023-01-28 kl. 10.43)

[Prioriteringar i våhttps://www.1177.se/Vastra-Gotaland/sa-fungerar-varden/lagar-och-bestammelser/prioriteringar-i-varden/rden - 1177](https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/sa-fungerar-varden/lagar-och-bestammelser/prioriteringar-i-varden/rden) (hämtat 2023-01-30, kl. 07.03)

[Prioritering vid förskhttps://vardgivarguiden.se/kunskapsstod/hjalpmedelsguiden/bedoma-och-forskriva/prioritering-hjalpmedel/rivning-av-hjalpmedel | Vårdgivarguiden \(vardgivarguiden.se\)](https://vardgivarguiden.se/kunskapsstod/hjalpmedelsguiden/bedoma-och-forskriva/prioritering-hjalpmedel/rivning-av-hjalpmedel) (hämtat 2023-01-30, kl. 07.04)

[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/nationella-riktlinjer-for-ett-forstarkt-H8122585-forstarkt-brandskydd-hos-personer-med-stodinsatser-Svar-pa-skriftlig-fraga-2020/21:2585-Statsradet-Mikael-Damberg-\(S\)-Riksdagen](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/nationella-riktlinjer-for-ett-forstarkt-H8122585-forstarkt-brandskydd-hos-personer-med-stodinsatser-Svar-pa-skriftlig-fraga-2020/21:2585-Statsradet-Mikael-Damberg-(S)-Riksdagen) (hämtat 2022-11-30 kl. 15.28)

[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skriftlig-fraga/overrepresentation-av-aldre-som-offer-for-H8111025-errepresentation-av-aldre-som-offer-for-dodsbrander-Skriftlig-fraga-2020/21:1025-Camilla-Waltersson-Grönvall-\(M\)-Riksdagen](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skriftlig-fraga/overrepresentation-av-aldre-som-offer-for-H8111025-errepresentation-av-aldre-som-offer-for-dodsbrander-Skriftlig-fraga-2020/21:1025-Camilla-Waltersson-Grönvall-(M)-Riksdagen) (hämtat 2023-02-17 kl. 16.02)

[https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/brandskydd/nationell-strategi-for-starkt-brandskydd/r-starkt-brandskydd-\(msb.se\)](https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/brandskydd/nationell-strategi-for-starkt-brandskydd/r-starkt-brandskydd-(msb.se)) (hämtat 2022-12-13 kl. 17.02)

[information-om-investeringsstod-till-aldrebostader.pdf](#) (boverket.se) (hämtat 2022-04-22 kl. 06.50).

2019-10-information-om-ifile:///C:/Users/FL/Downloads/2019-10-information-om-investeringsstod-till-aldrebostader_rev1.pdf (hämtat 2023-01-30, kl. 07.21)

<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-offentlig-upphandling/> (hämtat 2022-08-26 kl. 10.17)

Stödorganisationer

under 2021 då detta projekt beviljades

Akademiska hus • Bengt Dahlgren Brand & Risk • BIV Föreningen för Brandteknisk Ingenjörsvetenskap • Brand och Bygg Sverige AB • Brandkåren Attunda
Brandskyddsföreningen Gävleborg • Brandskyddsföreningen Skaraborg
Brandskyddsföreningen Södermanland • Brandskyddsföreningen Värmland
Brandskyddsföreningen Väst • Brandskyddsföreningen Västernorrland
Brandskyddslaget • Dina Gruppen • Eld & Vatten • Folksam • Fortifikationsverket
Försäkrings AB Göta Lejon • GellCon • If Skadeförsäkring • Kammarkollegiet
Kingspan Insulation AB • Kiruna Räddningstjänst • Kristianstads Räddningstjänst
Kommunassurans Syd Försäkrings AB • Kyrkans försäkring • Lantmännen
MSB, myndigheten för samhällsskydd och beredskap • NBSG, Nationella Brandsäkerhetsgruppen • Nerikes Brandkår • Region Stockholm Trafikförvaltningen
Riksantikvarieämbetet • RISE, Research Institutes of Sweden AB • Räddningstjänsten Boden • Räddningstjänsten Kalix • Räddningstjänsten Karlstadsregionen
Räddningstjänsten i F-län/Räddsam F • Räddningstjänsten Luleå • Räddningstjänsten Oskarshamn • Räddningstjänsten Skinnskatteberg • Räddningstjänsten Skåne Nordväst
Räddningstjänsten Syd • Räddningstjänsten Östra Götaland • Räddningstjänsten Mitt Bohuslän • Scania CV AB • S:t Erik Försäkrings AB • Sirius International
Stanley Security • Statens fastighetsverk • Sparia Försäkringsbolag
Stockholms Stads Brandförsäkringskontor • Storstockholms Brandförsvaret
Sveriges brandkonsultförening • Swedisol • Södertörns brandförsvärsförbund
Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund • Södra Älvsborgs räddningstjänstförbund
Trafikverket • Trygg-Hansa • Uppsala brandförsvaret • Värends Räddningstjänst
Västra Sörmlands Räddningstjänst • Östra Skaraborg Räddningstjänst

Insamlingsstiftelsen Brandforsk verkar för ett brandsäkert samhälle byggt på kunskap. Det gör vi genom att initiera och finansiera kunskapsutveckling inom området brandsäkerhet, och vi arbetar för att sprida den kunskapen så att den ska göra nytta.

Vi finansierar detta med insamlade medel från våra stödorganisationer som på så sätt bidrar till vår vision om

“Ett brandsäkert och hållbart samhälle byggt på kunskap”

Brandforsk

info@brandforsk.se, www.brandforsk.se

Projektgrupp

**RÄDDNINGSTJÄNSTEN
STORGÖTEBORG**

Finansierad av

Brandforsks verksamhet möjliggörs av stöd från olika organisationer i samhället. Läs mer om våra stödorganisationer på www.brandforsk.se